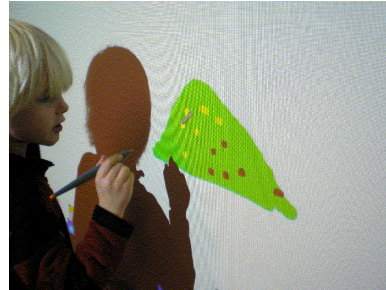
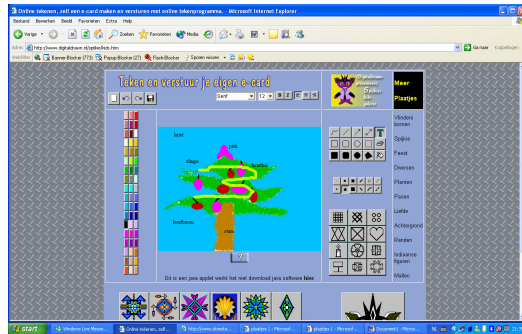

“Tekenen met de computer is hartstikke leuk!”

Ict in combinatie met beeldende vorming in de onderbouw

**Monique de Korte,
522038
Hogeschool Domstad
St. Aloysiusschool
De Kindervriend
Maart 2007**

Voorwoord

Om de opleiding aan de PABO succesvol af te kunnen ronden, moeten alle studenten een meesterstuk gaan schrijven. Dit meesterstuk is een eindverslag waarin de student een zelfgekozen onderwerp vanuit een theoretisch kader belicht en dat wordt uitgewerkt in de praktijk.

Ik heb met veel inzet en enthousiasme aan dit meesterstuk gewerkt. Mijn te bereiken doel heb ik behaald; ik heb laten zien hoe je als leerkracht van een kleuterklas ICT en beeldend onderwijs kan laten samengaan en dit heb ik vormgegeven door verschillende activiteiten aan te reiken waar de leerkracht mee aan de slag kan gaan.

Ik hoop dat de mensen die dit lezen dit meesterstuk zien als informatiebron en ook aanzet tot denken. Of dat u naar aanleiding hiervan zelf tot actie overgaat. Ik heb de laatste jaren steeds meer interesse gekregen voor de computer binnen het onderwijs en daarom blijf ik de computer zeker (dagelijks) gebruiken binnen mijn klas.

Dit meesterstuk heb ik niet alleen gemaakt, ik heb hulp gehad van verschillende mensen die ik via deze weg wil bedanken. Ten eerste wil ik mijn begeleider, Gerard Dümmer, bedanken. Hij heeft mij de afgelopen tijd geholpen om dit meesterstuk er tot een mooi geheel uit te laten zien. Ten tweede wil ik de twee basisscholen St. Aloysius en de Kindervriend bedanken, want zonder hen had ik dit meesterstuk niet kunnen testen in de praktijk. Ik heb alle vrijheid gekregen om met de kinderen aan de slag te gaan. Tot slot wil ik iedereen bedanken die mij heeft gesteund in de goede en minder goede tijden. Als ik bijvoorbeeld door de bomen het bos even niet meer zag.

Inhoudsopgave

<i>Voorwoord</i>	1
<i>Inleiding</i>	3
<i>Hoofdstuk 1: Integratie van ICT in het onderwijs</i>	4
1.1 Visie op onderwijs	4
1.2 Kennis en vaardigheden	6
1.3 Educatieve software/ content	6
1.4 ICT-infrastructuur	7
1.5 Mening van mijn collega's over ICT-gebruik binnen de kleuterbouw	8
1.6 Samenvatting	9
<i>Hoofdstuk 2: Beeldende vorming bij kinderen</i>	10
2.1 Voorbereiding	10
2.2 Oriëntatie	12
2.3 Uitvoering	13
2.4 Nabeschouwing	14
2.5 Evaluatie van de leraar	15
2.6 Kerndoelen en leerlijnen handvaardigheid	16
2.7 De ontwikkeling bij jonge kinderen	17
2.8 Samenvatting	19
<i>Hoofdstuk 3: ICT-materiaal voor beeldende vorming</i>	20
3.1 Voorbereiding	20
3.2 Oriëntatie	22
3.3 Uitvoering	24
3.4 Nabeschouwing	24
3.5 Evaluatie	25
<i>Hoofdstuk 4: De praktijk</i>	26
4.1 Beginsituatie	26
4.2 Uitwerking van de verschillende lessen	26
<i>Hoofdstuk 5: Conclusie</i>	34
<i>Hoe staat mijn meesterstuk in verhouding tot de startbekwaamheden?</i>	37
<i>Nawoord</i>	38
<i>Bronnenlijst</i>	39
<i>Bijlagen</i>	41
1 Mening van collega's van mijn werk over ICT in de onderbouw	42
2 Leeg basisplan voor beeldende activiteiten	44
3 Ingevuld basisplan voor beeldende activiteiten	46
4 Leeg lesfasenformulier	48
5 Foto's en dergelijke uit de praktijk	49

Inleiding

Kleuters en ICT, het wordt een steeds bekender verschijnsel in het basisonderwijs. De computer is al jaren niet meer weg te denken uit de maatschappij; het bedrijfsleven kan al jaren niet meer zonder, in de privé-sfeer maakt de computer ook al steeds vaker deel uit van het meubilair en de middelbare scholen doen er de afgelopen jaren steeds meer mee. Net zoals de hogere groepen van het basisonderwijs. Alhoewel het gebruik van computers binnen de kleuterklas steeds meer toeneemt, weten leerkrachten er vaak nog te weinig van af. Ze hebben geen volledig beeld over wat zij nu precies met de computer kunnen doen. Ik heb drie keer stage gelopen in groep 1/2, waaronder mijn eindstage. Als ik terugkijk naar deze stages, dan is de computer nooit een geïntegreerd onderdeel van het lesprogramma geweest. Op de computer mochten de kinderen een cd-rom in de computer doen om er vervolgens een spelletje op te spelen, maar verder dan dat kwam het nooit. Voor mij als stagiaire zag ik daar nooit de toegevoegde waarde van. Naar mijn mening kon de computer een geïntegreerd onderdeel worden van het lesprogramma waarbij de computer meteen veel efficiënter gebruikt kon gaan worden.

ICT is goed te gebruiken in combinatie met andere ontwikkelingsgebieden. Daarom heb ik er voor gekozen om 1 vak uit te kiezen en dat te combineren met ICT. Mijn keus is gevallen op beeldende vorming. De reden waarom ik ICT en beeldende vorming met elkaar wilde gaan laten integreren is omdat er meerdere mogelijkheden zijn om beeldende vorming ook tot uiting te brengen via de computer.

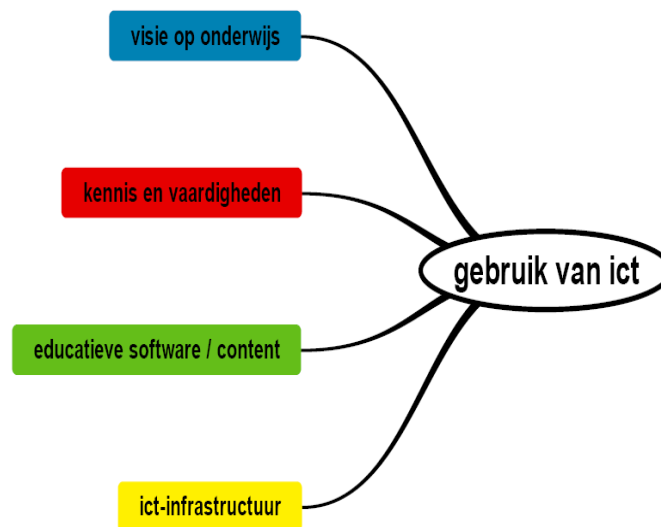
Mijn probleemstelling is: Op welke manieren kan ik ICT en beeldende vorming laten integreren en toepassen binnen de kleuterklas?

Om een antwoord te krijgen op mijn probleemstelling, wil ik in mijn meesterstuk antwoord geven op verschillende vragen;

- Hoe kan je ICT op een juiste manier toepassen binnen je klas en school?
- Waaruit bestaat een beeldende vormingsles?
- Wat is de ontwikkeling van kleuters met betrekking tot beeldende vorming?
- Welk ICT-materiaal kan ik gebruiken bij beeldende vorming?
- Hoe komt dit samen in de praktijk?

Hoofdstuk 1: Integratie van ICT in het onderwijs

Als je ICT toepast, dan is het belangrijk dat er een juiste afstemming is tussen de vier bouwelementen *visie op onderwijs, kennis en vaardigheden, educatieve software en de ICT-infrastructuur*. In dit hoofdstuk worden de 4 bouwstenen¹ beschreven. Vanuit de 4 bouwstenen wordt ook de koppeling gemaakt naar de situatie die er op dit moment is op de St. Aloysiusschool. Tot slot kun je in dit hoofdstuk lezen hoe leerkrachten uit de onderbouw denken over ICT in de onderbouw.

Bouwstenen voor effectief en efficiënt gebruik van ICT in het onderwijs

Bron: <http://www.ictopschool.net/onderzoek/publicaties/uitgaven/vierinbalans/document>

1.1 Visie op onderwijs

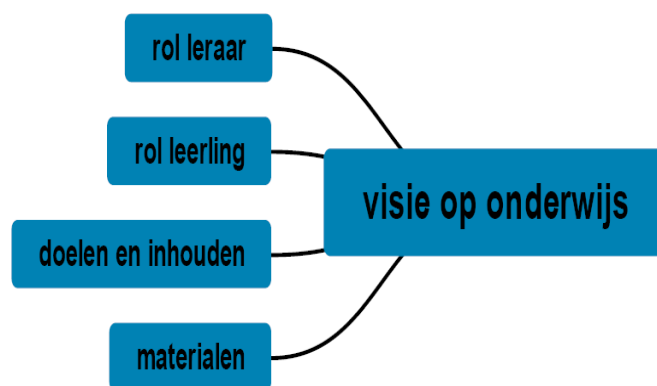
In de toekomst wordt verwacht dat ICT-toepassingen vaker worden gebruikt om rekening te houden met verschillen tussen leerlingen. Hieronder wordt het verschil in aanleg, tempo en interesse bedoeld.

Veel leerkrachten zijn positief over de meerwaarde van ICT in het onderwijs, maar het echte gebruik van ICT in het onderwijs is nog steeds beperkt.

De inzet van ICT is van invloed op de organisatie en inrichting van leerprocessen. Een visie op de inrichting van het onderwijs is een vereiste als je ICT binnen leerprocessen een ondersteunende functie wil laten vervullen.

Rekening houden met verschillen neemt een belangrijke plaats in wat betreft de inrichting van het lokaal. Er wordt daarbij gestreefd om aparte instructie te geven aan zwakke leerlingen, zelfstandig werken te bevorderen en leersituaties maken waarin leerlingen zowel in eigen tempo kunnen werken als samenwerken met elkaar. De meerwaarde van computers komt het beste naar voren wanneer de leersituatie veel van bovenstaande kenmerken vertoont.

¹ <http://www.ictopschool.net/onderzoek/publicaties/uitgaven/vierinbalans/document>

Aspecten van visie op onderwijs

Bron: <http://www.ictopschool.net/onderzoek/publicaties/uitgaven/vierinbalans/document>

Visie van de St. Aloysiusschool

"Wij zijn een katholieke school. In onze visie heeft de kwaliteit van het leven in hoge mate te maken met de kwaliteit van het omgaan met elkaar. Zo werken we in de klas aan een goede sfeer waarin respect voor en eigenheid van ieder mens centraal staan. Expliciet is het katholiek zijn terug te vinden in onze catecheselessen. In onze school willen we elk kind de gelegenheid geven om zijn/haar mogelijkheden te ontdekken en te ontwikkelen. Je leert op school niet alleen je verstand te ontwikkelen maar ook je gevoel, je motoriek, je creativiteit, je zelfstandigheid en je verantwoordelijkheid. Zowel de individuele als de sociale ontwikkeling verdienen aandacht. Samen met de ouders willen we de kinderen voorbereiden op het zinvol en gelukkig functioneren in een steeds veranderende en veelzijdige samenleving. Op onze school willen we een sfeer scheppen waarin kind en ouders welkom zijn, waarin iedere leerkracht (bijna) alle kinderen kent en waarin we prettig leren werken en spelen met elkaar."

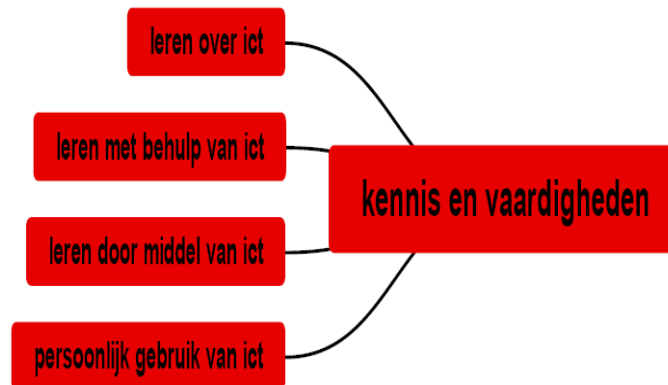
Hoe staat de bouwsteen *visie op onderwijs* in verhouding tot de visie van de St. Aloysiusschool?

Als ik kijk naar de visie van de school, dan zijn er enkele punten die overeenkomen met de bouwsteen *visie op onderwijs*. De St. Aloysiusschool wilt kinderen de mogelijkheden geven om zichzelf te ontdekken en te ontwikkelen. Tevens wordt er veel waarde gehecht aan het ontwikkelen van je gevoel, zodat het niet alleen bij het verstandelijke blijft. In de toekomst wordt verwacht dat door middel van ICT-toepassingen rekening kan worden gehouden met verschillen tussen leerlingen. Op dit punt is de St. Aloysiusschool dus goed op weg. Op school wordt er steeds meer gedaan om de computer meer binnen het onderwijs te betrekken. Binnen de school worden er leerkrachten opgeleid tot ICT-coördinator en er wordt nu gesproken over het inzetten van digitale schoolborden binnen het onderwijs. Met de inrichting van het lokaal is de school ook al bezig. Er wordt gewerkt via de aparte instructie; deze wordt gegeven aan zwakke leerlingen. Het zelfstandig werken is een punt dat veel aandacht krijgt. Er wordt veel mee gedaan en er worden leersituaties gecreëerd waarin leerlingen zowel in eigen tempo kunnen werken als samenwerken met elkaar. De meerwaarde van computers komt het beste naar voren wanneer de leersituatie veel van bovenstaande kenmerken vertoont. De school is eigenlijk al bezig met alle punten die in de bouwsteen als voorwaarde wordt aangegeven om ICT goed in te kunnen zetten.

1.2 Kennis en vaardigheden

Leerkrachten ervaren kennisachterstanden in het gebruik van ICT. De achterstand heeft voornamelijk betrekking op het feit ICT in te zetten als didactisch hulpmiddel ten behoeve van leersituaties.

De meerderheid van de leraren is niet op de hoogte van de onderwijskundige mogelijkheden van ICT. De behoefte aan ontwikkeling op het gebied van de onderwijskundige benutting van ICT is groot.

Aspecten van kennis en vaardigheden op het gebied van computergebruik

Bron: <http://www.ictopschool.net/onderzoek/publicaties/uitgaven/vierinbalans/document>

Kennis en vaardigheden verwerven op de St. Aloysiusschool

"Het is belangrijk dat we ons als leerkracht en als team op de hoogte houden van de nieuwste kennis, inzichten en ontwikkelingen. Er is dan ook een scholingsplan aanwezig." Er worden leerkrachten opgeleid tot ICT-coördinator en binnenkort worden er via de RKSG (Rooms Katholiek School Bestuur) workshops aangeboden waarin onder andere ICT naar voren komt. Meerdere leerkrachten hebben zich ingeschreven voor workshops m.b.t. ICT-toepassingen binnen het onderwijs.

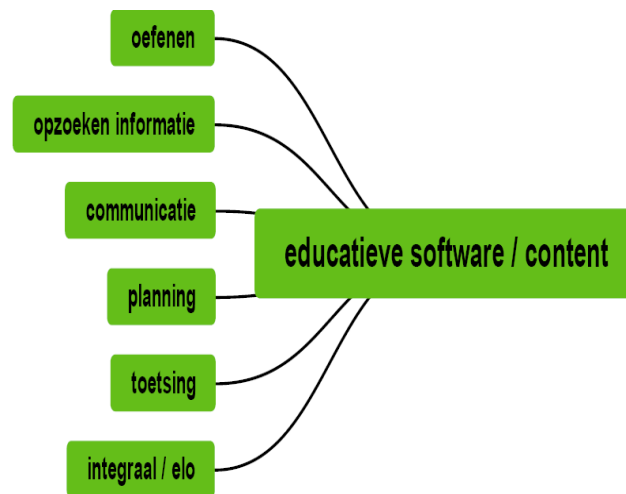
Hoe staat de bouwsteen *kennis en vaardigheden* in verhouding tot de visie van de St. Aloysiusschool?

Veel onderbouwleerkrachten op de St. Aloysiusschool zijn nog niet concreet bezig met ICT in de klas. Elke klas heeft 2 computers staan voor ongeveer 25 leerlingen, maar behalve een cd-rom die wordt aangezet of een programma dat in het netwerk staat dat wordt aangeboden aan de kinderen, wordt er nog niets anders met de computer gedaan. Veel leerkrachten vinden het nog lastig om zich een beeld te kunnen schetsen van hoe ICT kan worden ingezet binnen de onderbouw. Er is dus in dat opzicht een kennisachterstand.

1.3 Educatieve software/ content

Als het gaat om de behoeften aan programmatuur, is er een grove verdeling te maken voor twee groepen. Aan de ene kant is er een groep leerkrachten die ICT zo veel mogelijk wenst in te zetten voor het oefenen van leerstof en de registratie van vorderingen. ICT wordt dan gebruikt ter vervanging van een al bestaande werkwijze. Aan de andere kant zijn er leerkrachten die behoefte hebben aan programmatuur waarmee het leerproces van de leerlingen integraal wordt ondersteund. Zij willen programmatuur waarin niet alleen aandacht is voor het oefenen en toetsen van leerstof, maar ook andere communicatie en informatievaardigheden. Dit soort programmatuur wordt vaak aangeduid met de

verzamelnaam elektronische leeromgeving (elo) of virtuele leeromgeving (vlo). Zo'n omgeving gaat uit van een andere visie op leren en onderwijzen dan ten grondslag ligt aan de educatieve programmatuur waarmee de oefenstof uit het traditionele leerboek wordt geoefend.

Aspecten van educatieve software/ content

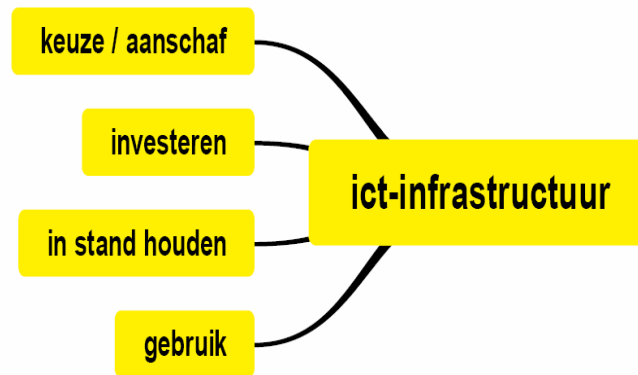
Bron: <http://www.ictopschool.net/onderzoek/publicaties/uitgaven/vierinbalans/document>

Hoe staat de bouwsteen *educatieve software/ content* in verhouding tot de visie van de onderbouwleerkrachten van de St. Aloysiuschool?

Als ik kijk naar de onderbouwleerkrachten van de school, dan heeft het merendeel van de leerkrachten waarschijnlijk meer interesse in de elo of vlo, dan dat ICT gebruikt wordt ter vervanging van een al bestaande werkwijze. De leerkrachten zijn sowieso nog niet zo bezig met ICT en daarom zullen zij er nu nog niet voor kiezen om ICT in te zetten als vervanging van andere, al bestaande werkwijzen. Maar de leerkrachten vinden dat ICT wel een meerwaarde geeft aan het onderwijs in de klas.

1.4 ICT-infrastructuur

Na de aanschaf van allerlei apparatuur komen vaak de eerste problemen die te maken hebben met het in stand houden en het gebruik van ICT-voorzieningen. Onderwerpen die aandacht verdienen bij het oplossen van knelpunten waarmee scholen op het gebied van ICT-infrastructuur worden geconfronteerd zijn: aanwijzingen voor aanschaf van apparatuur en programmatuur, keuze centraal/ decentraal beheer en ondersteuning/ helpdesk. Knelpunten vormen vaak een belemmering voor het optimaal gebruik van de aanwezige ICT-voorzieningen. Steeds meer scholen kiezen er voor om de problemen die te maken hebben met de ICT-infrastructuur in samenwerking met andere scholen op te lossen.

Aspecten van ICT-infrastructuur

Bron: <http://www.ictopschool.net/onderzoek/publicaties/uitgaven/vierinbalans/document>

Hoe staat de bouwsteen *ICT-infrastructuur* in verhouding met de ICT-infrastructuur op de Aloysiusschool?

De St. Aloysiusschool werkt samen met het Steunpunt ICT van het ID College te Gouda. Als er problemen zijn met de computers, de software, de programmatuur etc., dan wordt het ICT-steunpunt ingeschakeld. Binnen de school worden er twee leerkrachten opgeleid tot ICT-coördinator. Hebben leerkrachten met de computer in de klas een probleem, dan wordt dit doorgegeven aan hen. Zij en het ICT-steunpunt proberen dan om het probleem zo snel mogelijk op te lossen.

De school is nu ook bezig om het actieplan van ICT weer up to date te maken.

1.5 Mening van mijn collega's over ICT-gebruik binnen de kleuterbouw

Ik heb een klein onderzoek gehouden op de school waar ik werk. Ik heb aan de onderbouwleerkrachten gevraagd wat zij vinden van ICT in het onderwijs. Is het een aanwinst voor de klas, brengt het voordelen met zich mee of nadelen, hoe sta je er als leerkracht zelf tegenover?

Enkele citaten van mijn collega's vind je hieronder. De complete reacties vind je in de bijlage.

"De kinderen van nu groeien op in een tijd waar het computergebruik deel uitmaakt van het dagelijks leven, dus alleen al daarom moeten we er op school ook zeker gebruik van maken."

"Alle leerkrachten moeten goed op de hoogte zijn van alle mogelijkheden op ICT-gebied en daar ontbreekt het mijns inziens nog wel aan."

"Een eerste vereiste is dat de computers doen wat ze moeten doen en daar ontbreekt het op scholen veel te vaak aan."

"Ik denk dat we op school computers, zeker wat betreft hele jonge kinderen, een verantwoord deel van leren/ontspanning moeten laten zijn en dat het nooit een vervanging mag en kan worden van de leerkracht en van 'handelend leren' zoals jonge kinderen dat doen."

"Persoonlijk vind ik het gebruik van computers in de onderbouw geen noodzakelijke toevoeging aan het kleuteronderwijs. Ik ben van mening dat kinderen samen dingen moeten

doen en achter een computerscherm zijn kinderen toch snel individueel bezig, waar dus geen samenspel aan te pas komt.”

Uit de citaten blijkt dat niet elke leerkracht hetzelfde denkt over ICT in de onderbouw. Elke leerkracht denkt er weer net iets anders over, of bekijkt het gebruik van ICT in de klas vanaf een andere kant.

1.6 Samenvatting

De vier bouwstenen:

Bouwsteen 1: *Visie op onderwijs*

In de toekomst wordt verwacht dat ICT-toepassingen vaak worden gebruikt om rekening te houden met verschillen tussen leerlingen in aanleg, tempo en interesse.

Bouwsteen 2: *Kennis en vaardigheden*

Veel leerkrachten ervaren een kennisachterstand in het gebruik van ICT. De meerderheid van de leerkrachten is niet op de hoogte van de onderwijskundige mogelijkheden van ICT.

Bouwsteen 3: *Educatieve software/ content*

Er zijn leerkrachten die ICT zo veel mogelijk wensen in te zetten voor het oefenen van leerstof en de registratie van de vorderingen. Ook zijn er leerkrachten die alleen behoefte hebben aan ondersteunende programmatuur. De verzamelnaam hiervoor is elo of vlo.

Bouwsteen 4: *ICT-infrastructuur*

Na de aanschaf van ICT-apparatuur komen vaak de eerste problemen. Knelpunten vormen vaak een belemmering voor het optimale gebruik van de aanwezige ICT-voorzieningen. Steeds meer scholen kiezen er voor om de problemen die te maken hebben met de ICT-infrastructuur in samenwerking met andere scholen op te lossen.

Hoofdstuk 2: Beeldende vorming bij kinderen

In het vorige hoofdstuk heb ik beschreven vanuit welke 4 punten je moet werken om ICT te kunnen invoeren binnen de klas, hoe de 4 bouwstenen staan in verhouding tot de visie van de St. Aloysiuschool en heb je kunnen lezen hoe leerkrachten in de onderbouw denken over ICT in groep 1 en 2. Om antwoord te krijgen op mijn leervraag, ga ik in dit hoofdstuk in op het vak beeldende vorming. Welke fasen doorloop je om een beeldende vormingsles te kunnen geven, wat zijn de kerndoelen en leerlijnen voor beeldende vorming en wat is de ontwikkeling bij jonge kinderen? Voor dit hoofdstuk heb ik veel informatie kunnen halen uit het boek "Laat maar zien", van Jos van Onna en Anky Jacobse.

2.1 Voorbereiding

Als je als leerkracht een beeldende activiteit wilt ondernemen moet er het een en ander gebeuren. Er komen allerlei vragen aan bod, zoals:

- ❖ Wat zijn de bedoelingen van de les die ik ga geven? Wat wil ik de kinderen leren?
- ❖ Is de activiteit passend voor de kinderen in mijn groep?
- ❖ Hoe kom ik na afloop te weten, of het gelukt is wat ik wilde?
- ❖ Op welke manier kan ik de groepssituatie inrichten, zodat de kinderen optimaal aan het werk kunnen?

Dit zijn belangrijke vragen, waar een leerkracht zich vooraf over moet buigen. In de volgende paragraaf wordt hier op ingegaan.

Lesfasenmodel – voorbereidingsfase

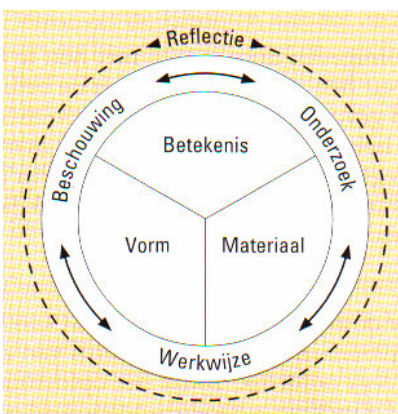
Lesfasen				
Voorbereiding	Oriëntatie	Uitvoering	Nabeschouwing	Evaluatie
Basisplan maken	Introduceren	Observeren	Nabespreken	Evalueren
Context beschrijven	Informerend	Begeleiden	Beoordelen	Reflecteren
	Instrueren	Afronden	Presenteren	

Activiteiten leerkracht

2.1.1 Basisplan

Voordat je begint aan een beeldende activiteit, is het handig om een beeld te krijgen wat je bij de kinderen wilt uitlokken en dit doe je door middel van een basisplan.

Een basisplan voor een beeldende activiteit ziet er als volgt uit:

Bron: Laat maar zien, Jos van Onna en Anky Jacobse

Een beeldend product of beeldend werkstuk bestaat altijd uit drie onderdelen: betekenis, vorm en materiaal. Een beeldend werkproces bestaat altijd uit drie onderdelen: onderzoek, werkwijze en beschouwing.

Achterin heb ik als bijlage een leeg lesfasenformulier en een leeg basisplan die je kunt gebruiken bij het voorbereiden van de les beeldende vorming.

❖ Betekenis

Elk beeldend werkstuk heeft een betekenis. Het vertelt ons namelijk iets, het geeft ons informatie. Een strip vertelt een verhaaltje in plaatjes, een landkaart geeft informatie over de vorm en plaats van de zee en de continenten. Sierlijk behang maakt sfeer. En de vorm van een kan zorgt ervoor dat je er handig mee kunt schenken. De vorm heeft dan een duidelijke functie.

❖ Vorm

Er is pas een werkstuk, als je iets kan zien. De verschijningsvorm kan bestaan uit verschillende onderdelen, bijvoorbeeld kleuren, texturen, lijnen en vlakken. Maar ook de suggestie van ruimte, driedimensionale ruimte of manieren van ordenen.

En natuurlijk zal een werkstuk uit combinaties van verschijningsvormen bestaan. We noemen deze verschijningsvormen ook wel beeldaspecten.

❖ Materiaal

Welk materiaal is geschikt en welke mogelijkheden biedt het?

❖ Beschouwing

Tijdens het maken van een werkstuk, maar ook voorafgaand aan het werken wordt er gekeken naar allerlei afbeeldingen.

Deze afbeeldingen vormen een inspiratiebron. Door goed te kijken naar de afbeeldingen, heb je zichtbare informatie over het onderwerp. Het geeft je aanwijzingen voor hoe je de dingen zou kunnen tekenen of vormgeven.

Je kan kiezen om de vormen zo goed mogelijk na te maken of deze aan te passen.

Als je niets of nauwelijks iets gezien hebt over het onderwerp, dan wordt het wel erg lastig om je er een beeld van te vormen.

❖ Onderzoek

Tijdens het maken van een werkstuk ben je aan het onderzoeken hoe je een onderwerp zo goed mogelijk kan verbeelden.

❖ Werkwijze

Hoe kan je je materiaal en gereedschap gebruiken en wat voor effecten geven deze dan?

Een les wordt vaak opgezet vanuit een idee of een globaal lesplan. Om goed zicht te krijgen op de doelstellingen van de les, kijk je of je het basisplan kunt invullen aan de hand van de gegeven lesinformatie. Je krijgt dan als leerkracht een compleet beeld van de componenten waaruit het werkproces voor de kinderen bestaat. Als het basisplan is ingevuld, kan de leerkracht bepalen wat de belangrijkste doelstellingen zijn en waar de accenten dus moeten komen te liggen.

Doelen zijn vooral zinvol als je na de les gaat evalueren. De resultaten van de doelen op productniveau zijn terug te vinden in de werkstukken die de kinderen hebben gemaakt. De doelen op procesniveau zijn te evalueren door de kinderen te observeren en door de kinderen over hun werkstuk te laten praten of door hen vragen te laten beantwoorden.

Op basis van doelen bepaalt de leerkracht welke activiteiten nodig zijn en wat je daar voor nodig hebt. In deze fase van de planning wordt bepaalt wat de grondstoffen zijn voor de lesfasen. Er wordt gekeken op welke doelen nadruk wordt gelegd in de les.

2.1.2 **Beeldmateriaal voor de oriëntatie**

Bij de introductie van beeldende activiteiten hoort veel aanschouwelijk materiaal. De materialen zijn op verschillende manieren te presenteren:

- ❖ Vooraf ophangen;
- ❖ Het tonen van afzonderlijk beeldmateriaal;
- ❖ Kijktafel;
- ❖ Naslagwerk;
- ❖ Audiovisuele middelen;
- ❖ Kinderen verzamelen beeldmateriaal.

Instructiemateriaal is aanschouwelijk materiaal dat voor specifieke doeleinden wordt gebruikt, bijvoorbeeld om een beeldaspect toe te lichten. Met zulk materiaal kan je een proces in stappen laten zien. Je spreekt dan van fasevoorbeelden. Dit soort materiaal werkt vaak erg verhelderend.

De beeldende vormingsles verloopt het soepelst, als het materiaal op de meest doeltreffende plaats staat. Dat kan per activiteit variëren:

- ❖ Op de tafels;
- ❖ Een centrale plaats in het lokaal;
- ❖ Een vaste plaats binnen handbereik;
- ❖ Kinderen nemen materiaal mee.

2.2 Oriëntatie

De oriëntatie moet kinderen warm maken voor het onderwerp, informeren over keuzemogelijkheden en instrueren over handelingen die deel uitmaken van de beeldende activiteiten. Door een inspirerende start en door samen naar verschillende mogelijkheden te kijken en ze te bespreken, krijgen de kinderen een genuanceerd beeld van het komende werkproces.

Het lesfasenmodel – oriëntatie

Lesfasen

Vorbereiding	Oriëntatie	Uitvoering	Nabeschuwing	Evaluatie
Basisplan maken	Introduceren	Observeren	Nabespreken	Evalueren
Context beschrijven	Informerer	Begeleiden	Beoordelen	Reflecteren
	Instrueren	Afronden	Presenteren	

Activiteiten leerkracht

2.2.1 **Introduceren**

De voornaamste bedoeling van een introductie is de kinderen in de sfeer te brengen voor de komende activiteit. Het is de inleiding op het creatieve proces. Een inleiding moet kort, krachtig en verrassend zijn. De kinderen moeten er door worden geraakt en geïnspireerd. Er zijn meerdere manieren om kinderen actief te laten meedoen in de inleiding. Inhouden uit andere vakgebieden kunnen goed van pas komen. Hieronder staan een paar voorbeelden hoe je een beeldende les kan inleiden:

- ❖ Een beeldend verhaal
- ❖ Spel: aansluiting bij drama

- ❖ Kijken naar een afbeelding of voorwerp
- ❖ Het gebruik van audiovisuele middelen
- ❖ Een vliegende start; d.w.z. dat er meteen wordt begonnen met de les

2.2.2 Informeren

Tijdens de oriëntatiefase geef je de kinderen de informatie waarmee ze straks in hun werkproces aan de slag kunnen gaan.

Een oriëntatie moet kort en helder en interactief zijn. Vooraf bedenkt de leerkracht taken en vragen om de kinderen bij de oriëntatie te betrekken.

2.2.3 Instrueren

Gerichte aanwijzingen worden instructies genoemd. De leerkracht bepaalt vooraf welke instructie op welk moment tijdens het proces het beste tot zijn recht komt. De leerkracht zorgt er voor dat zijn instructies selectief, aanschouwelijk en interactief zijn. Een volgorde hiervan kan zijn:

- ❖ Een omschrijving geven van het probleem of het werkstuk;
- ❖ Het verloop van het werkproces;
- ❖ De beeldende mogelijkheden;
- ❖ Het gebruik van materiaal en gereedschap.

2.3 Uitvoering

De kinderen gaan aan het werk. Zelfstandig maar met mogelijke begeleiding op de achtergrond. Op basis van observaties van individuele leerlingen en groepjes kan de leerkracht tijdens de uitvoering het onderwijs op maat maken. Dit houdt in dat je stukjes uit de oriëntatie herhaalt of dat je hier en daar wat bijstuurt. In de uitvoeringsfase komen de punten observeren, begeleiden en afronden aan bod.

Lesfasen

Voorbereiding	Oriëntatie	Uitvoering	Nabeschouwing	Evaluatie
Basisplan maken	Introduceren	Observeren	Nabespreken	Evalueren
Context beschrijven	Informeren	Begeleiden	Beoordelen	Reflecteren
	Instrueren	Afronden	Presenteren	

Activiteiten leerkracht

2.3.1 Observeren

Als de kinderen aan het werk gaan, dan observeer je wat er in de klas gebeurt. Je reageert op het handelen van de kinderen. Je kunt goed zien hoe elk kind in elkaar zit, de verschillen tussen de kinderen worden nu goed zichtbaar.

Tijdens de uitvoeringsfase is er een wisselwerking tussen het kind en de leerkracht. Je observeert en reageert, je geeft begeleiding op maat.

Als de kinderen beginnen met hun activiteit, dan zullen zij weerstanden tegenkomen. De dingen gaan nooit meteen zoals je ze hebt voorgesteld. Kinderen vinden het fijn en ervaren het als motiverend als je als leerkracht op een positieve manier aanwezig bent om de kinderen aan te moedigen. Ze laten graag zien wat ze kunnen en een schouderklopje of een compliment werkt dan als een duwtje in de rug.

2.3.2 Begeleiden

Begeleiden kan je omschrijven als een bemoeienis met het werkproces van leerlingen met het oog op individuele verschillen. Vaak is rondlopen en aandacht geven al een manier van

begeleiden. Door observatie tast een leraar af waar en welke vorm van begeleiding gewenst is.

Tijdens de begeleiding wordt er vaak op gelet hoe een kind het individueel doet.

Na de instructie komen de kinderen in een proces van zoeken en uitproberen terecht. Vaak gebeurt het dat kinderen dingen ontdekken waar ze zelf geen weet van hebben. Als je rondloopt, kun je daarop alert reageren en de vondsten bij de kinderen onder de aandacht brengen. Als een kind om hulp roept, dan kan dat in eerste instantie vaak verbaal gebeuren door het stellen van reflectievragen. Het is goed het kind te laten verwoorden waar het een probleem ervaart. Als dit is gebeurd, kun je met het kind naar een oplossing zoeken. Vaak is deze te vinden in een nuancering van de instructies die eerder gegeven zijn.

Als je rondloopt in de klas, zijn kinderen vaak uit op goedkeuring. Als leerkracht kun je actief meedoen en meedenken tijdens de activiteit, maar dat betekent niet dat je alles goed moet keuren. Je legt vooral de nadruk op wat wel gelukt is en vervolgens kun je voorzichtig aftasten of het kind verder kan met de informatie uit de gezamenlijke bespreking.

2.3.3 Afronden

Als je de tijd voor het maken van de activiteit goed hebt ingeschat, zijn de eerste werkstukken zo'n beetje af en bevindt de rest zich in de eindfase. De afronding vormt de verbinding tussen de uitvoeringsfase en de nabeschuiving. De leerkracht moet duidelijk op papier hebben wanneer er wordt afgerond, welke instructies dan belangrijk zijn en er moet worden nagedacht over waar het gemaakte werk komt te hangen of te liggen. Tot slot denk je na over wat de kinderen gaan doen die eerder of later klaar zijn dan de rest en wie wat opruimt.

2.4 Nabeschuiving

Nabeschuiven is een zeer belangrijke fase in het beeldende leerproces. Er wordt nu niet alleen meer gekeken naar het werk in het algemeen, maar je kijkt nu ook gericht naar de resultaten van het beeldende werk. Je kijkt in eerste instantie naar de punten die tijdens de oriëntatie, en dan met name bij de instructie, aangeboden zijn. De kinderen leren met nuance kijken, vergelijken en kunnen hun mening geven.

Lesfasen

Voorbereiding	Oriëntatie	Uitvoering	Nabeschuiving	Evaluatie
Basisplan maken	Introduceren	Observeren	Nabespreken	Evalueren
Context beschrijven	Informereren	Begeleiden	Beoordelen	Reflecteren
	Instrueren	Afronden	Presenteren	

Activiteiten leerkracht

2.4.1 Nabespreken

Als het beeldende werk/ de werkstukken worden uitgestald, zien de kinderen de verschillen tussen alle werkstukken. Dit is het gevolg van verschillen in benadering van de opdracht, de associaties, de manier van verbeelden, de benadering van het materiaal en gereedschap en vooral ook in de manier van werken van het kind. Tijdens de nabeschuiving ervaren de kinderen dat er voor de gegeven opdracht verschillende beeldende oplossingen zijn.

Een kijkwijzer kan de kinderen helpen om te kijken naar het beeldende werk. Aan de hand van vragen wordt het kijken naar de werkstukken intensiever en er kunnen verschillen worden onderscheiden.

Het doorvragen over de gemaakte keuzes helpt kinderen als ze verslag doen van hun werkproces. Een verslag van de kinderen over hun activiteit geeft een beeld van hoe het kind heeft gewerkt en waarom hij daarvoor heeft gekozen.

2.4.2 Beoordelen

Tijdens een beoordeling wordt er gekeken naar de kwaliteit van het beeldende werk. Beoordelen is voor de kinderen vaak erg belangrijk, zij willen weten wat jij er als leerkracht van vindt.

Beoordelen is noodzakelijk om de ontwikkeling van het kind vast te stellen en dit om te zetten naar een cijfer of beoordeling in het rapport.

Bij een beoordeling moet een leerling vooral een duidelijk beeld krijgen van wat beter en wat minder goed gelukt is. Je kunt als leerkracht het beste de twee cijfers die je hebt gegeven voor het product en het proces samenvoegen en deze delen door twee. Er wordt dan gekeken naar het product dat het kind heeft gemaakt, het eindresultaat en de manier waarop het kind er mee bezig is geweest.

2.4.3 Presenteren

Je kunt als leerkracht niet alles ophangen of neerzetten. Daarom moet je overwegen wanneer iets in het lokaal wordt tentoongesteld, je maakt een selectie.

Er moet ook worden gekeken naar het materiaal dat niet wordt tentoongesteld; wat doe je daar mee? Als het werk op het platte vlak betreft, kun je het werk van de kinderen verzamelen in een map. Voor het ruimtelijke werk moet plek worden gemaakt of het kan meegaan naar huis.

2.5 Evaluatie van de leraar

Nadat de beeldende activiteit met de kinderen achter de rug is, gaat de leerkracht na in hoeverre zijn plannen ook verwezenlijkt zijn. Om erachter te komen of een les geslaagd is, wordt er gekeken naar de werkstukken en wordt er geluisterd naar wat de kinderen er over vertellen.

Lesfasen

Vorbereiding	Oriëntatie	Uitvoering	Nabeschouwing	Evaluatie
Basisplan maken	Introduceren	Observeren	Nabespreken	Evaluëren
Context beschrijven	Informerer	Begeleiden	Beoordelen	Reflecteren
	Instrueren	Afronden	Presenteren	

Activiteiten leerkracht

2.5.1 Evalueren

Wat is er wel of niet goed gegaan en waaruit leid ik dat af, hoe beoordeel ik dat? Om te beginnen kijk je terug naar de doelstellingen. De doelen die je voor jezelf had, staan in het basisplan. Daarin kun je aflezen wat je met de kinderen wilde doen en wat je er mee wilde bereiken. Als je wilt weten of dit gelukt is, kijk je na afloop naar de werkstukken. Dit zou je de productevaluatie kunnen noemen.

Voor een procesevaluatie kun je het beste afgaan op observaties en hetgeen de kinderen er zelf over vertelden tijdens het werken en tijdens de nabeschouwing.

Evalueren naar aanleiding van het lesfasenmodel doe je als je wilt zien wat het verband is geweest tussen de handelingen van de leerkracht en het gedrag van de kinderen.

2.5.2 Reflecteren

Bij een evaluatie gaat het niet om 'goed' of 'fout' of om een 'ja' of 'nee' antwoord te krijgen op je vraag, maar er wordt voornamelijk gekeken naar "in hoeverre". Naar aanleiding hiervan worden nieuwe deelvragen gesteld. Je bent op zoek naar oorzaken en gevolgen van het handelen. Bezig zijn met deelvragen, naar jezelf kijken met het oog op hoe je als leerkracht een volgende keer in situaties moet begeleiden, noem je reflecteren.

2.6 Kerndoelen

Toen de Wet op Basisonderwijs in 1985 inging, stond wel vast welke vakken de basisscholen moesten aanbieden, maar over de inhoud daarvan was nauwelijks iets afgesproken. Elke school was vrij om dit zelf in te vullen. Dit leidde tot grote verschillen in het programma per school en hierdoor werd de aansluiting naar het voortgezet onderwijs erg bemoeilijkt. Om aan deze problemen iets te doen, zijn in 1993 kerndoelen ingevoerd.

2.6.1 *Kerndoelen en leerlijnen handvaardigheid*

<http://tule.slo.nl> heeft op haar site het volgende geschreven over de kerndoelen en leerlijnen kunstzinnige oriëntatie, met een afsplitsing naar beeldende vorming:

Kerndoel 54 voor groep 1/2

De leerlingen leren beelden, muziek, taal, spel en beweging te gebruiken, om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren.

Leerlijn groep 1/2

Betekenisvolle onderwerpen voor beeldende werkstukken komen uit de directe belevingssfeer van de kinderen, bijvoorbeeld seizoenen, dieren en thuis (betekenis).

Beeldaspecten komen binnen de context van betekenisvolle onderwerpen aan de orde (vorm).

- ❖ Ruimte
Ruimtelijk bouwen
- ❖ Kleur
Kleurennamen
Soorten kleuren (bonte, lichte en donkere)
Het mengen van kleuren
- ❖ Vorm
Vormsoorten
Vormkenmerken
Lijn als contour
- ❖ Textuur
Verschillen in textuur
- ❖ Compositie
Groeperen op vorm, kleur, textuur

De mogelijkheden van materiaal en techniek komen binnen de context van betekenisvolle onderwerpen aan de orde en hierbij is aandacht voor goed en veilig gebruik van materiaal en gereedschap (materiaal).

- ❖ Teken
- ❖ Schilderen
- ❖ Drukken
- ❖ Collages maken
- ❖ Werken met textiel
- ❖ Ruimtelijk construeren
- ❖ Werken met plastisch materiaal
- ❖ Werken met digitale media
- ❖ (digitale) Foto's maken
- ❖ Op de computer werken met eenvoudige tekenprogramma's

Kerdoel 55 voor groep 1/2

De leerlingen leren op eigen werk en dat van anderen te reflecteren.

Leerlijn voor groep 1/2

Kijken/luisteren naar en praten over eigen werk en dat van hun groepsgenootjes.

2.7 De ontwikkeling bij jonge kinderen (3 t/m 6 jaar)

De geschiedenis van het tekenen laat zien dat er een groot verband bestaat tussen de expressie van kinderen en de reactie van volwassenen daarop. Er werd duidelijk dat het nadoen door kinderen jarenlang als belangrijk middel werd gezien voor de opvoeding. Volgens het boek "Kinderen leren tekenen" van P. Koppens en W. de Winter komen de stereotypen die kinderen in bepaalde leeftijdsfasen hebben lang niet zo vaak meer voor als de kinderen didactisch worden begeleid bij het tekenen. "Wanneer wij een hoofdstuk over de 'ontwikkeling van het kindertekenen' schrijven, beschrijven we in eerste instantie kindertekeningen die zonder didactische begeleiding zijn gemaakt. Wanneer het kind niet begeleid wordt bij het verder ontwikkelen van deze ontwikkelingsdrang is de uitkomst feitelijk een soort 'wildgroei' van het tekenen. Kinderen vertonen alleen dan dezelfde soort ontwikkelingsdrang wanneer ze te weinig of geen hulp krijgen. Wanneer de kinderen zelfs op heel vroege leeftijd wel begeleid worden zullen heel wat van deze stereotype verschijnselen achterwege blijven."

2.7.1 Krabbels

Kinderen maken op vroege leeftijd al met veel verschillende soorten materiaal sporen: denk hierbij aan de nagels die over het behang gaan of de krijtjes die worden gebruikt op papier. Kinderen doen dit vanaf de geboorte en in de jaren die er op volgen zal het betekenis geven aan deze tekens. Het kind maakt er geluiden bij, kijkt, praat en beweegt erbij. Als kinderen ongeveer 3 jaar zijn, dan maken ze ronddraaiende bewegingen. Deze ronde lijnen worden nog niet gevormd naar aanleiding van bewegende voorwerpen, zoals bijvoorbeeld de wielen van fietsen. Daarvoor is het begrip vorm nog te weinig ontwikkeld.

De aspecten klank en motoriek maken voor het kind deel uit van de tekening en deze aspecten zullen een rol blijven spelen in alle tekeningen die de kinderen maken. Als een klein kind een hamer tekent dan zal het daarbij geluiden maken die duiden op de hamer die zij tekenen en zal met het tekenmateriaal gaan timmeren. De motorische en zintuiglijke omgang met de wereld overheerst bij het kind. Het kijken en tasten neemt de belangrijkste plaats in. In het begin van deze krabbelperiode zijn veel spieren bij het tekenen betrokken. Niet alleen de spieren van de arm en de hand zijn bij het tekenen betrokken, maar ook de tenen. Het kind heeft plezier in de bewegende relatie tot de wereld.

Je kunt het kind in deze fase begeleiden door hem verschillende materialen aan te reiken. Het kind doet dan verschillende ervaringen op met de materialen die hij in handen heeft.

2.7.2 Ronde vormen

Rond het vierde levensjaar maakt het kind *ronde vormen*. Deze *ronde vormen* corresponderen met de toenemende beheersing van de spierbewegingen. Bij volwassenen roepen ronde vormen vaak associaties op met gelijkvormige voorwerpen, maar het kind ervaart nog geen onderscheid tussen de wereld van het tekenen en de wereld om zich heen. Pas als een volwassene bepaalde vormen op de tekening aanwijst en benoemt, krijgen de krabbels pas een beeldende betekenis. Het 'echte tekenen' is pas begonnen als het kind de voorwerpen herkent die hij zelf heeft getekend en kan benoemen.

2.7.3 Kopvoeters

Een kind dat een *kopvoeter* tekent, ontwikkelt buiten de ronde vormen ook andere vormen, zoals afgeronde driehoeken en lijnen. Een *kopvoeter* is een van de eerste echte tekeningen doordat het hoofd het allerbelangrijkste middel tot contact is. In de *ronde vorm* komen weer kleinere vormen die de mond, ogen, etc. voorstellen. Door binnen andere vormen te gaan tekenen, geeft het kind te kennen dat hij het begrip 'omvatten' ontdekt. De streperige ledematen worden verklaard door het zogenaamde richtingtasten van de ogen. In deze vroege tekens overheerst het eenvoudigheidsprincipe. Dit wil zeggen een minimum aan relatie tussen wat is waargenomen en wat de werkelijkheid is. Door plaatsing en ordening te stimuleren op het papier, help je het kind. Laat het papier op een manier liggen. Stel het kind voor om er steeds meer voorwerpen bij te tekenen, zoals een jas, schoenen, een tas of een auto. Je kunt in deze fase het tekenen ook stimuleren door contact met andere voorwerpen te maken: in de auto, op schoot bij mama of tegen de boom.

2.7.4 Mensuitbeelding

Doordat het kind meer interesse krijgt in de mensen om zich heen, gaat het kind steeds genuanceerder tekenen. Dit proces zal steeds verder gaan. De *kopvoeter* wordt steeds uitgebreider: het worden poppetjes met een lijf en ledematen. De poppetjes staan vaak naast elkaar met het hoofd naar de tekenaar gericht. De figuurtjes krijgen steeds vaker een functie; het kind kan een verhaal of situatie willen uitbeelden. Het kind gaat ook langzaam ontdekken dat poppetjes ook in andere posities kunnen worden getekend; de figuurtjes gaan bewegen. Om een kind poppetjes in verschillende standen te laten tekenen, is het goed om hen te kijken naar platen waar verschillende houdingen en posities op te zien zijn.

2.7.5 Schemabeeld

Bij kinderen is het onderscheid tussen groot en klein niet belangrijk. Bloemen kunnen net zo groot zijn als mensen en planten net zo groot als huizen. Hieruit kun je opmaken dat kinderen de wereld niet natekenen, maar kopiëren. Het kind tekent waar het begrip voor heeft gekregen. De onderlinge verhouding komt meestal pas op latere leeftijd tot ontwikkeling. Als volwassene is het goed dat je de kinderen laat merken hoe de wereld en de voorwerpen eruit zien, want het is belangrijk dat de kinderen geen verkeerde kijk krijgen op voorwerpen.

2.7.6 Doorzichtigheid

In kindertekeningen zie je soms de binnen- en de buitenkant in een beeld met elkaar verenigd. Je kijkt bijvoorbeeld tegen de buitenmuur aan en tegelijkertijd zie je het behang in de woonkamer. Als zowel de binnen- als de buitenkant van een huis met elkaar worden verenigd, dan betekent dit dat een kind beide elementen van het huis erg belangrijk vindt. Ook al weet het kind dat een huis van buitenaf gezien muren heeft, de emotionele binding met de binnenkant is zo groot dat deze ook bij het beeld hoort. Er is nog weinig afstand tot de afzonderlijke werkelijkheid. Leerkrachten of volwassenen kunnen zonder al te veel moeite uitleggen wat het onderdeel doorzichtigheid inhoudt. Je kunt met de kinderen langs huizen lopen en de kinderen deze goed laten beschrijven.

2.8 Samenvatting

Je hebt verschillende fasen die je doorloopt om een beeldende vormingsles te kunnen maken. Hieronder staan ze in vogelvlucht aangegeven.

Voorbereiding

Bij het onderdeel voorbereiding maak je een basisplan en beschrijf je de context. Ook zoek je beeldmateriaal voor de oriëntatie.

Oriëntatie

De fase oriëntatie bestaat uit introduceren, informeren en instrueren.

Uitvoering

Bij de uitvoering ga je aan de gang met observeren, begeleiden en afronden. Tijdens de uitvoeringsfase is er een wisselwerking tussen het kind en de leerkracht.

Nabeschuwing

Nabespreken, beoordelen en presenteren hoort bij het onderdeel nabeschuwing.

Evaluatie

Jij als leerkracht wilt weten wat er wel of niet goed gegaan is. Waar leid je dat uit af, hoe beoordeel je dat? Je kunt uitgaan van een product- of procesevaluatie. Bezig zijn met deelvragen, naar jezelf kijken met het oog op hoe je als leerkracht een volgende keer situaties moet begeleiden, noem je reflecteren.

Kerdoelen en leerlijnen

Er zijn voor de onderbouw 2 kerndoelen die betrekking hebben op beeldende vorming: De leerlingen leren beelden, muziek, taal, spel en beweging te gebruiken om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren én de leerlingen leren op eigen werk en dat van anderen te reflecteren.

De ontwikkeling van jonge kinderen (3 t/m 6 jaar)

Kinderen maken op vroege leeftijd al met veel verschillende soorten materiaal sporen. Kinderen doen dit vanaf de geboorte en in de jaren die er op volgen zal het betekenis geven aan deze tekens.

Rond het vierde levensjaar maakt het kind *ronde vormen*. Het 'echte tekenen' is pas begonnen als het kind de voorwerpen herkent die hij zelf heeft getekend en kan benoemen. Een *kopvoeter* is een van de eerste echte tekeningen doordat het hoofd het allerbelangrijkste middel tot contact is. De streperige ledematen worden verklaard door het zogenaamde richtingtasten van de ogen. In deze vroege tekens overheerst het eenvoudigheidsprincipe.

Bij de *mensuitbeelding* zie je het volgende: het kind gaat steeds genuanceerder tekenen. De figuurtjes krijgen steeds vaker een functie. Het kind gaat ook langzaamaan ontdekken dat poppetjes ook in andere posities kunnen worden getekend.

Bij kinderen is het onderscheid tussen groot en klein niet belangrijk. Bloemen kunnen net zo groot zijn als mensen en planten net zo groot als huizen. Als de kinderen op deze manier tekenen, zitten ze in de fase van het *schemabeeld*.

Als zowel de binnen- als de buitenkant van een huis met elkaar worden verenigd, dan betekent dat dit het kind beide elementen van het huis erg belangrijk vindt. Dit wordt ook wel de fase van *doorzichtigheid* genoemd.

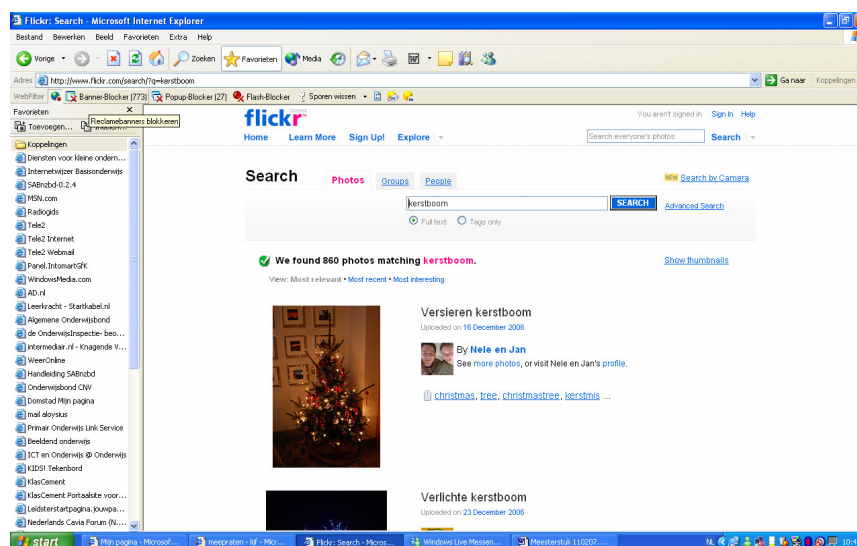
Hoofdstuk 3: ICT-materiaal voor beeldende vorming.

In het vorige hoofdstuk heb je kunnen lezen hoe een les voor beeldende vorming in elkaar moet worden gezet en wat de ontwikkeling is van kleuters met betrekking tot tekenen. In dit hoofdstuk wordt gekeken met welke ICT-materialen je kunt werken om een beeldende vormingsles te kunnen geven waarbij je gebruik maakt van ICT.

3.1 Voorbereiding

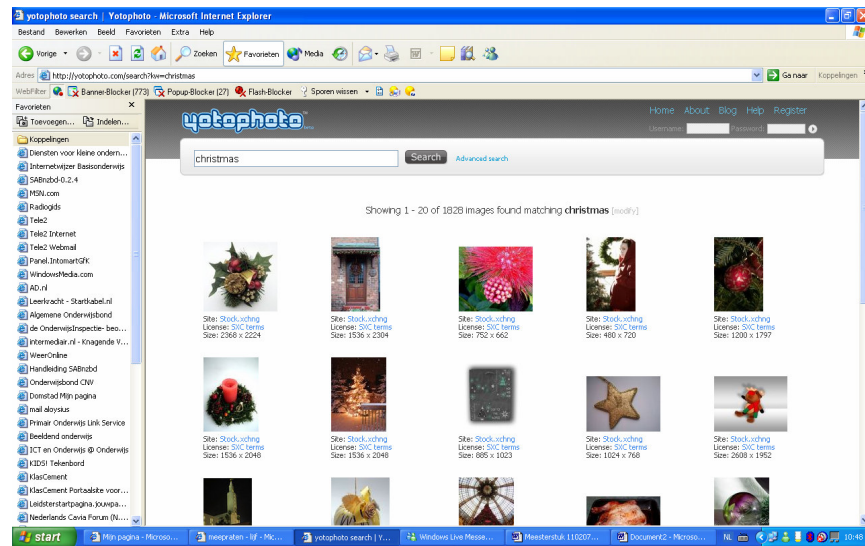
Bij het onderdeel voorbereiding maak je een basisplan en beschrijf je de context.

- ❖ Je kunt het internet gebruiken om beeldmateriaal te zoeken dat je wilt gaan gebruiken voor in je les. Google (www.google.nl) is site die hier goed voor is te gebruiken. Via het onderdeel "Afbeeldingen" kun je via trefwoorden op zoek gaan naar allerlei soorten beeldmateriaal.
- ❖ Er zijn speciale fotosites, zoals www.flickr.com en www.yotophoto.com die ook geschikt zijn om beeldmateriaal mee op te zoeken.
- ❖ Met een digitale (foto)camera kan je het beeldmateriaal dat je nodig hebt zelf vastleggen. Kies je een les over kleurgebruik, dan kan je naar verschillende locaties gaan en als je iets hebt gevonden dat je kunt gebruiken, dan maak je daar een foto van. Je kan het natuurlijk ook filmen.
- ❖ Muziek kan je in de sfeer brengen van het desbetreffende onderwerp dat wordt behandeld. Je kunt dus op zoek gaan naar sfeermuziek voor bij je les.
- ❖ Als je kinderen laat tekenen met de computer, kan dit op verschillende manieren. Je kunt tekenen via de muis of via een digitaal schoolbord en dan maak je gebruik van je vingers (smartboard) of een speciale pen (hardboard). Je kunt ook gebruik maken van een tablet². Dit is een scherm waarop je met een speciale pen kunt tekenen. Wat je dan maakt op dat scherm, zie je terug op het beeldscherm van de computer. Alle drie de opties geven een ander resultaat, dus bedenk van te voren goed wat je precies wilt met de kinderen (wat is je doel?).

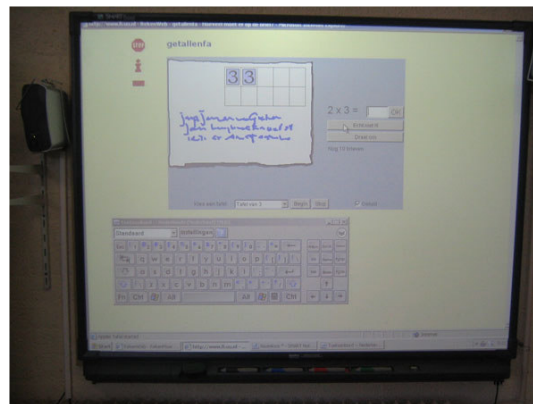

www.flickr.com

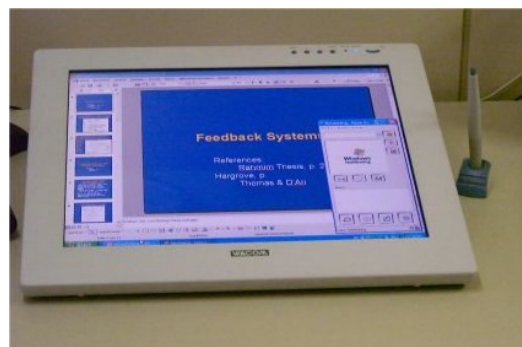
² <http://www.wacomshop.nl/>

www.yotophoto.com

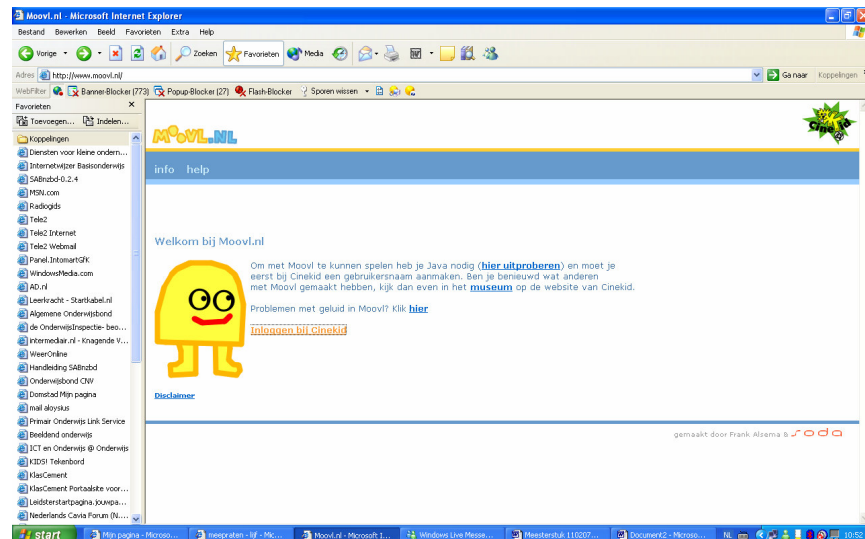
Een digitaal schoolbord

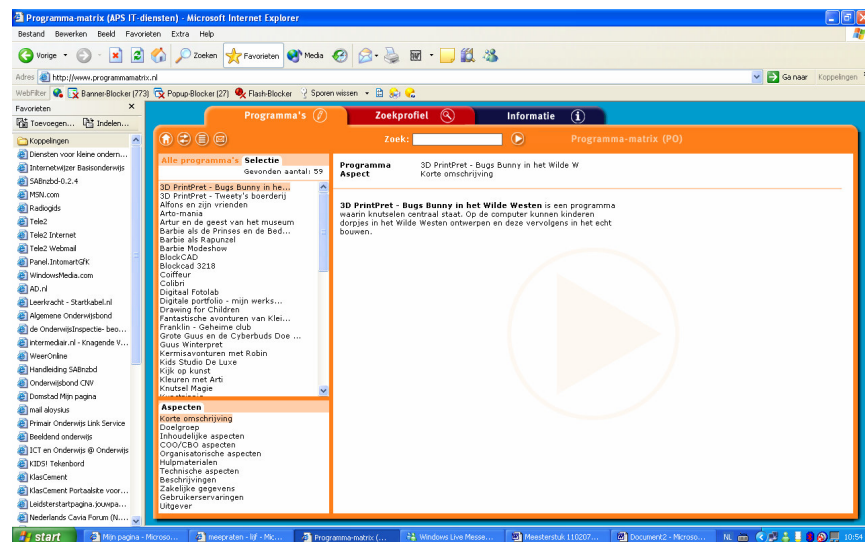
Een tablet

Er zijn meerdere programma's te vinden waarmee je kunt tekenen. Een van deze programma's is Paint. Dit staat standaard op de computer. Op internet heb je o.a. <http://www.digitaldrawn.nl/spijkie/kids.htm> en www.moovl.nl. Tijdens je voorbereiding is het handig om te kijken welke programma's er allemaal te vinden zijn. Aan de hand van je gekozen programma kan je een lesopzet gaan maken. Een goede site om te zien welke programma's beschikbaar zijn is www.programmamatrix.nl. Via een zoekprofiel kom je o.a.

de volgende programma's tegen: *Colibri*, dat is een universeel teken- en constructieprogramma. Verder heb je *Drawing for children*, een eenvoudig tekenprogramma voor kleuters.

www.moovl.nl

www.programmamatrix.nl

3.2 Oriëntatie

De fase oriëntatie bestaat uit introduceren, informeren en instrueren.

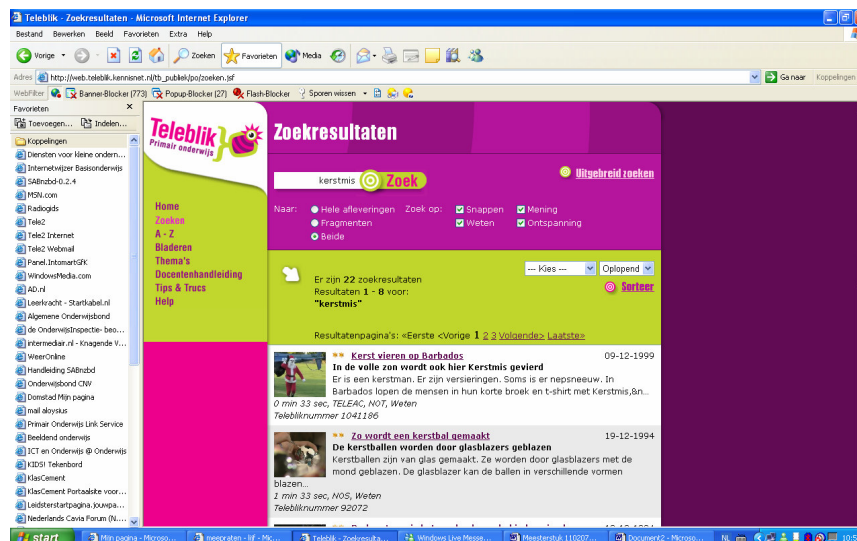
De voornaamste bedoeling van een introductie is de kinderen in de sfeer te brengen voor de komende activiteit.

Je kunt op verschillende manieren ICT betrekken bij het onderdeel introductie:

- ❖ Je kunt zelf internet gebruiken om beeldmateriaal van af te halen en dit te gebruiken als sfeermaker voor de groep.
- ❖ Als je in het bezit bent van een digitaal schoolbord, kun je de kinderen beeldmateriaal laten zien via dit schoolbord. Ook kun je kinderen, onder begeleiding

van de leerkracht, zelf beeldmateriaal laten zoeken op internet dat te maken heeft met het onderwerp.

- ❖ De leerkracht heeft foto's gemaakt met de (digitale) camera en de foto's worden in de klas getoond. Dit kan door afdrukken te laten zien of door foto's in PowerPoint te zetten en daar een voorstelling van weer te geven.
- ❖ Op de site www.teleblik.nl is een verzameling filmpjes te vinden die je kunt gebruiken.

www.teleblik.nl

Tijdens het onderdeel informeren geef je de kinderen de informatie waarmee ze straks in hun werkproces aan de slag kunnen gaan. Enkele tips om ICT erin te verwerken zijn:

- ❖ Je kunt de kinderen laten werken met een digitale camera. De leerkracht geeft, na een korte uitleg van het begrip bonte en lichte kleuren, een opdracht aan de kinderen, bijvoorbeeld: "Ik wil graag van jullie weten wat bonte en lichte kleuren zijn. Kijk eens rond in de klas en als je iets ziet met een bonte of lichte kleur, dan maak je daar een foto van. In de kring bespreken we de gemaakte foto's. Op deze manier geef jij als leerkracht de kinderen informatie en om te zien of ze het hebben begrepen, laat jij de kinderen zelf op zoek gaan naar deze kleuren. De instructie wordt interactief en daardoor ook interessanter en visueel waardoor de kinderen betrokken zijn. Op deze manier gaan de kinderen actief aan de slag en kunnen zij met de opgedane informatie snel aan de slag omdat zij zich een beeld hebben kunnen vormen van wat er van hen verwacht wordt bij de aankomende opdracht.
- ❖ Ook hier kun je werken via het digitale schoolbord. Afbeeldingen e.d. die je hebt gevonden kun je laten zien via het schoolbord.
- ❖ Ben je niet in het bezit van een digitaal schoolbord, dan kun je ook via een beamer afbeeldingen laten zien.

Gerichte aanwijzingen worden instructies genoemd.

De leerkracht kan via het digitale schoolbord instructies geven. De leerkracht heeft van tevoren al bepaald wat zij aan de kinderen laat zien. Voorbeelden om instructies te geven via ICT:

- ❖ Via een tekenprogramma op de computer laat de leerkracht zien wat de bedoeling is van de les en de beeldende mogelijkheden worden getoond. Om het interactief te

maken, zou je aan de kinderen kunnen vragen of zij, naar aanleiding van de instructies, een voorbeeld zouden kunnen maken op het digitale schoolbord.

3.3 Uitvoering

Bij de uitvoering ga je aan de gang met observeren, begeleiden en afronden. Tijdens de uitvoeringsfase is er een wisselwerking tussen het kind en de leerkracht. Je observeert en reageert, je geeft begeleiding op maat.

Begeleiding geven kun je al door rondlopen in de klas en door aandacht te geven aan de kinderen. Door observatie tast een leraar af waar en welke vorm van begeleiding gewenst is. Bij dit en bovenstaand onderdeel gaat het vooral om de leerkracht op zich. Het inzetten van ICT zal niet snel voorkomen, omdat er een wisselwerking tussen leerkracht en leerling moet plaatsvinden.

De afronding vormt de verbinding tussen de uitvoeringsfase en de nabeschuiving. De leerkracht moet duidelijk op papier hebben staan hoe er moet worden afgerond. Je kunt via het digitale schoolbord aan de kinderen duidelijk maken wat er van hen verwacht wordt als het tijd is om op te ruimen. Tevens kun je ermee aangeven wat zij moeten doen als zij al klaar zijn met hun werkstuk. De leerkracht heeft pictogrammen gemaakt die worden weergegeven op het bord.

- ❖ Als je met kinderen aan het werk gaat op de computer, moet je je afvragen hoeveel je leerlingen vertelt over het programma waar zij mee gaan werken. Net als bij het werken op papier, kunnen kinderen ook achter de computer zelf handelingen gaan ontdekken. In plaats van alles voor te doen en alles op papier te zetten hoe ze met het programma aan de slag gaan, kun je kinderen dit ook zelf laten ontdekken. Dit houdt het ook wat spannender voor de kinderen. De mate van vrijheid die de kinderen krijgen hangt voor een deel wel af van de staat waar de computer in verkeert. Is de computer al wat ouder, dan kunnen er wat sneller foutmeldingen in het scherm komen als de kinderen er (soms experimenterend) mee bezig zijn. De nieuwere computers kunnen vaak wel tegen een stootje waardoor de kinderen er meer zelfstandig mee aan de slag kunnen.

3.4 Nabeschuiving

Nabespreken, beoordelen en presenteren hoort bij het onderdeel nabeschuiving. Bij het nabespreken wordt er nu niet alleen gekeken meer naar het werk in het algemeen, maar je kijkt nu ook gericht naar de resultaten van het beeldende werk.

Beoordelen (door de leerkracht) is vaak erg belangrijk voor de kinderen, ze hechten er veel waarde aan. Bij een beoordeling moet een leerling vooral een duidelijk beeld krijgen wat beter en wat minder goed gelukt is.

Bij presenteren tonen de kinderen hun zelfgemaakte werk. Tegenwoordig komt de (digitale) portfolio en een multimedia plakboek steeds vaker in beeld. Een multimedialakboek is een plakboek te maken en te bewerken op de computer. Kern van een multimedialakboek vormen foto's en bijschriften daarbij. Naast titels en korte bijschriften kunnen ook geluidsfragmenten worden toegevoegd met reactie of commentaar op de activiteit of van de activiteit zelf (bijv. liedjes die zijn gezongen). Als de mogelijkheid er is, kunnen ook video-opnamen worden gemaakt en scènes hiervan aan het multimedialakboek worden toegevoegd.

- ❖ Een multimedialakboek maken kost in het begin enige inspanning, maar na verloop van tijd gaat dit net zo snel, zo niet sneller dan het bijhouden van schriftelijke plakboeken. Omdat het plakboek in digitale vorm blijft, kan het op elk moment worden aangepast of uitgebreid en kunnen delen hieruit worden gebruikt voor andere plakboeken of publicatie op een website.
- ❖ Een digitaal portfolio is een speciaal multimedialakboek dat de functie van een portfolio heeft gekregen. Vaak is het een individueel plakboek waarin relevante foto's uit andere multimedialakboeken worden gekopieerd. Deze foto's worden voorzien van notities en opmerkingen over de leerling of commentaar en tekst van de leerling zelf. Dit commentaar kan zowel schriftelijk als mondeling gebeuren. Het kind spreekt dan via een geluidsrecorder de tekst in. De leerkracht kan voor elke leerling een eigen multimedialakboek aanmaken. Relevante foto's kunnen vervolgens naar alle gewenste persoonlijke plakboeken worden gekopieerd. Een juist gekozen serie foto's en bijschriften leveren zo een schat aan informatie op over de ontwikkeling van een kind.

3.5 Evaluatie

Evalueren en reflecteren hoort bij het laatste onderdeel.

Evalueren houdt het volgende in: Jij als leerkracht wilt weten wat er wel of niet goed gegaan is en waar kan je dat uit afleiden, hoe beoordeel je dat? Je kunt uitgaan van een product- of procesevaluatie.

Bezig zijn met deelvragen, naar jezelf kijken met het oog hoe je het als leerkracht een volgende keer situaties moet begeleiden, noem je reflecteren.

Deze twee onderdelen zijn niet zodanig met ICT te verbinden dat ze meerwaarde geven aan het geheel. Als je een digitaal portfolio hebt aangemaakt, kun je daar later wel op terugkijken. Je kunt zien wat het eindproduct is geworden en daarop kun je reflecteren. Ook al hebben de kinderen hun werk meegenomen naar huis, je hebt t nog allemaal op de computer staan.

Hoofdstuk 4: De praktijk

4.1 Beginsituatie

De St. Aloysiusschool te Gouda is een echte binnenstadschool en bestaat al 100 jaar. Het is een school met twee locaties en in totaal zitten er ruim 400 kinderen op de school.

De school heeft autochtone en allochtone leerlingen op school.

Momenteel wordt er veel aandacht besteed aan het zelfstandig werken in de klas. Ook bij de kleuters wordt er al de nodige aandacht aan besteed.

Mijn klas, groep ½, bestaat nu uit 25 kinderen. 12 kinderen zitten in groep 2, en 13 in groep 1, waarvan er 5 net in de klas zijn gekomen.

Dat er in bij de kleuters aan het zelfstandig werken aandacht wordt besteed zie je terug in onder andere de volgende dingen: de kinderen kiezen activiteiten via het kiesbord, er is een kleurenklok³, dat een handig hulpmiddel is om kinderen zelfstandig te leren werken. De wijzerplaat van de Kleurenklok is ingedeeld in vaste tijdsblokken met een vaste kleur. Zo staat geel bijvoorbeeld voor 20 minuten en lichtblauw voor 10 minuten. De klok heeft nog maar 1 wijzer, de kinderen leren omgaan met uitgestelde aandacht, etc.

De kinderen die meedoen aan de activiteiten die ik heb voorbereid komen voornamelijk uit groep 2, maar ik heb (om te vergelijken hoe groep 1 en groep 2 omgaan met de computer) ook enkele kinderen uit groep 1 laten meewerken. Ik heb gekozen voor kinderen die al erg van tekenen houden, zodat zij ook de andere mogelijkheden kunnen ontdekken met betrekking tot tekenen.

Ik heb er voor gekozen om bij de uitvoering van mijn praktijkopdrachten rekening te houden met het zelfstandig werken. Op deze manier ben ik bezig om twee vakken met elkaar te integreren en ik ben bezig met zelfstandig werken, waar momenteel veel aandacht aan wordt besteed en waar de kinderen al steeds meer vertrouwd mee raken.

4.2 Uitwerking van de verschillende lessen (activiteitsaanbod)

Ik heb 3 activiteiten uitgevoerd, op 2 verschillende scholen. Dit komt omdat ik met een digitaal schoolbord wilde werken en deze zijn nog niet aanwezig op de school waar ik nu werk.

De volgende lessen heb ik uitgevoerd en uitgewerkt:

- ❖ Kersttekening op een digitaal schoolbord;
- ❖ Een digitaal (kerst)prentenboek;
- ❖ Een kersttekening via <http://www.digitaldrawn.nl/spijkie/kids.htm>

4.2.1 Kersttekening op een digitaal schoolbord

Voor deze les ben ik aan de slag geweest met het maken van een kersttekening die is gerealiseerd via een digitaal schoolbord. Aan de hand van de fasen die je doorloopt om een beeldende vormingsles voor te bereiden en uit te voeren, zal ik de laten zien wat ik met de kinderen heb gedaan.

Voor deze les had ik de volgende doelen voor de kinderen:

- ❖ De kinderen kunnen via voorwerpen en via gesproken taal aangeven wat bonte en lichte kleuren zijn;
- ❖ De kinderen leren omgaan met een digitale camera: ze hebben geleerd hoe je een foto kunt maken en hoe je deze terug kunt zien op het scherm;
- ❖ De kinderen zien in dat je niet alleen op papier kunt tekenen, maar ook op de computer;

³ <http://www.kleurenklok.nl>

- ❖ De kinderen ervaren het verschil tussen tekenen met de muis en het tekenen via het digitale schoolbord (hardboard);
- ❖ De kinderen leren omgaan met het materiaal dat hoort bij het digitale schoolbord;
- ❖ De kinderen leren te kijken naar hun eigen werk en naar het werk van anderen.

Voorbereiding

Ik heb het basisplan uitgewerkt en daarbij heb ik beschreven wat de context was voor bij de les. De kinderen gaan een kersttekening maken op een digitaal schoolbord en letten hierbij op de beeldaspecten lichte en bonte kleuren.

Hieronder lees je de punten die aan bod komen bij het lesfasenformulier.

Oriëntatie

Aan de kinderen heb ik verteld wat de opdracht is en hoe zij deze konden gaan realiseren. Ik wilde met de kinderen aan de slag met de beeldaspecten lichte en bonte kleuren. Allereerst heb ik beeldmateriaal gezocht op het internet en dit heb ik gebruikt om de kinderen te laten zien over welk thema zij een tekening mochten gaan maken en ik wilde hen alvast een eerste kennismaking geven over het beeldaspect lichte en bonte kleuren. Omdat ik het belangrijk vind dat kinderen ook zelf dingen ontdekken, gaan de kinderen zelf op zoek naar informatie die ze kunnen gaan gebruiken als zij aan de slag gaan. Ik heb aan de kinderen uitgelegd wat bonte en lichte kleuren zijn en aan de hand van mijn informatie en de voorbeelden van de kinderen, zijn we binnen de school op zoek gegaan naar bonte en lichte kleuren en hebben deze vastgelegd via de digitale camera. Hierdoor kunnen de kinderen in hun tekening benoemen wat lichte en bonte kleuren zijn.

Uitvoering

Ik ben met twee kinderen aan de slag gegaan, dus ik had voldoende tijd om de kinderen te observeren en om ze te begeleiden. Na de introductie, informatie en instructie, heb ik er op gelet bij de kinderen hoe zij aan de slag gingen. Terwijl de kinderen aan het werk waren, heb ik aanwijzingen en aanmoedigingen gegeven. Als ik zag dat een kind iets deed dat niet helemaal ging zoals het zou horen, dan heb ik er, samen met het kind, voor gezorgd dat het kind (weer) op de goede weg zou komen. Door middel van vragen en uitproberen zagen kinderen hoe het beter kon gaan. Door een compliment te geven, wordt het zelfvertrouwen vergroot en heeft het kind een extra stimulans om op dezelfde voet verder te gaan. Daarom heb ik de kinderen zo nu en dan gecompimenteerd met hun werk dat zij tot nu toe hadden gemaakt. Je zag aan hun gezichten en hun houding dat ze het erg leuk vonden om van mij een compliment te krijgen. Na een minuut of 20 waren de tekeningen bijna af zodat ik kon gaan beginnen met de afronding van de les. Ik vertelde aan de kinderen dat zij nog 5 minuten hadden om hun tekening af te maken en als ze daar mee klaar waren, dan mochten ze hun digitale pen terugleggen op de goede plek en gaan zitten in de kring. Er hoefde bijna niets te worden opgeruimd.

Nabeschuiving

Ik heb met de kinderen hun werk besproken. Ik heb aan hun gevraagd wat zij van hun eigen werk vonden. Ze konden hun mening er over geven: Wat ging er goed en waar had je nog wat moeite mee. Ik heb aan de kinderen gevraagd hoe zij in hun tekening waren bezig geweest met de beeldaspecten die zij aan het begin van de les hadden gezien. De kinderen vertelden welke kleuren zij hadden gebruikt en konden deze benoemen als lichte of bonte kleuren.

Ik heb een beoordeling aan het gemaakte werk gegeven. Aan de hand van de informatie die ze over de beeldaspecten hadden gehad en aan de hand van theorie die gaat over de ontwikkeling van beeldende vorming bij kinderen, heb ik de kinderen een beoordeling gegeven. Ik heb de positieve punten benadrukt en ik heb verteld wat zij een volgende keer

anders zouden kunnen doen. Omdat het bij de kleuters niet echt gebruikelijk is om kinderen echt te beoordelen over hun werk, heb ik het rustig gehouden, maar de kinderen wisten wel wat de leerkracht van hun werk vond.

Tot slot hebben de kinderen hun gemaakte werk getoond aan de rest van de klas. Ze hebben verteld wat de opdracht was en hoe hun eindresultaat is geworden.

Evaluatie

Ik heb de les voor mijzelf geëvalueerd en gereflecteerd. Aan de hand van het lesfasenformulier en het eindproduct heb ik voor mijzelf op een rij gezet wat er goed is gegaan en wat er een volgende keer beter zou kunnen. Ik heb ervaren dat de kinderen een introductie via beeldmateriaal niet waren gewend en dat ze vooral oog hadden voor het digitale schoolbord. Een volgende keer laat ik eerst het beeldmateriaal zien en daarna vertel ik pas dat ze via het digitale schoolbord gaan werken, want anders zijn ze afgeleid en dat is zonde van mijn werk en de kinderen onthouden niet alles wat er wordt gezegd. De kinderen zelf laten onderzoeken waar je lichte en bonte kleuren kunt vinden, was erg geslaagd. De kinderen waren superenthousiast waardoor de sfeer werd gezet. Het tekenen op het digitale schoolbord was voor de kinderen erg leuk; ze konden niet wachten om te beginnen en vonden het erg interessant om te tekenen op zo'n groot bord.

De kinderen hebben de doelen behaald die ik aan ze had gesteld.

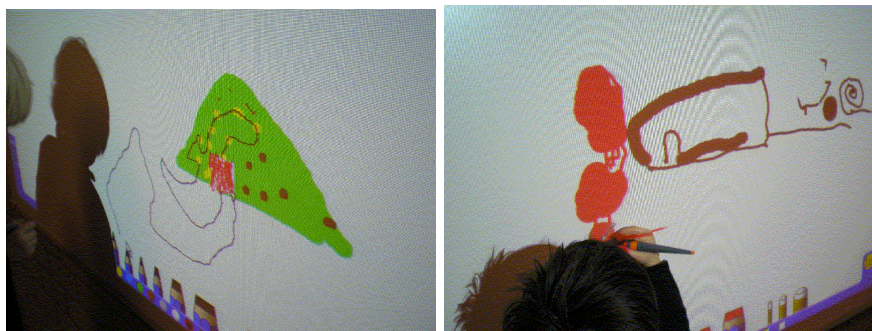
Aan de hand van mijn voorbeelden zijn de kinderen op zoek gegaan naar lichte en bonte kleuren en hebben daar foto's van gemaakt. De kinderen hebben mij goed kunnen vertellen wat lichte en bonte kleuren zijn.

In het begin was het nog wat lastig om een foto te maken met de camera, maar na een paar keer voordoen, lukte het de kinderen om zelfstandig een foto te maken en om de foto terug te kunnen zien op het scherm. De kinderen hadden zelf al eens eerder een tekening gemaakt via de computer, en dat was toch een stuk lastiger voor ze dan het maken van een tekening via het digitale schoolbord. Via het bord ging het hun een stuk beter af. Dit komt omdat je met een 'pen' kan tekenen op het bord en via de computer moet je werken via een muis. En dat vergt een veel betere oog- handcoördinatie.

De kinderen zijn op een correcte wijze omgegaan met het materiaal; zij hadden al eerder gehoord hoe zij het materiaal moesten gebruiken.

Na afloop heb ik met de kinderen hun werk besproken. Ze konden over hun eigen werk wel goed vertellen of het voldoende was of niet, maar ze vonden het wel een beetje lastig om het werk van anderen te beoordelen.

Als ik kijk naar de tekeningen die de kinderen hebben gemaakt, dan zitten de kinderen in de volgende fase van ontwikkeling: Het kind dat de kerstboom heeft gemaakt zit in de fase van *mensuitbeelding*. Het kind tekent al genuanceerder dan bij de *kopvoeter*. De jongen die de kerstman heeft gemaakt, maakt *kopvoeters*.

Resultaten van het werken via het digitale schoolbord

4.2.2 Een digitaal (kerst)prentenboek

De kinderen gaan via tekenen op papier en met behulp van een computer een digitaal prentenboek maken.

De doelen die ik aan de kinderen heb gesteld waren de volgende:

- ❖ De kinderen kunnen aan de hand van een voorgelezen boek een scène natekenen op papier die zij krijgen aangewezen;
- ❖ De kinderen maken kennis met het gebruik van een digitale camera en leren hoe zij een foto kunnen maken en kunnen terugzien;
- ❖ De kinderen maken gebruik van kleuren in hun tekening die overeenkomen met voorwerpen die zij kennen;
- ❖ De kinderen zien dat je zelf een prentenboek kunt maken met behulp van een tekening, een digitale camera en de computer;
- ❖ De kinderen kunnen zelf een stukje tekst intypen via het toetsenbord en kennen verschillende functies van het toetsenbord: wissen, spatie, komma en punt;
- ❖ De kinderen kunnen met behulp van de leerkracht een PowerPoint presentatie laten zien aan de rest van de klas.

Voorbereiding

Ik heb de punten van basisplan uitgewerkt en daarbij heb ik laten zien wat de context was voor bij de les. Een uitwerking hiervan is opgenomen als bijlage. De kinderen gaan een digitaal prentenboek maken en letten bij het tekenen op het beeldaspect vormsoorten en het gebruik van het papier. De kinderen gebruiken viltstiften, omdat dit een intensere kleur geeft aan de tekening.

Hieronder lees je de punten die aan bod komen bij het lesfasenformulier.

Oriëntatie

Als inleiding op het digitale prentenboek, heb ik het boek "Kerstmis", van Dick Bruna voorgelezen in de kring. Het kerstverhaal kenden zij al wel uit eerdere verhalen die waren verteld, maar het verhaal zoals het in dit boek was beschreven, hadden zij nog niet eerder gehoord. Ik heb de platen uit het boek meteen gebruikt als beeldmateriaal. Ik heb aan de kinderen gevraagd wat zij allemaal precies zien en hoe het is getekend. De kinderen vertelden dat de tekeningen te zien waren op de hele bladzijde en dat er "mooie" kleuren werden gebruikt. Ik heb aan de kinderen verteld dat de tekeningen bestaan uit verschillende vormen, zoals ronde vormen, ovalen, rechthoekige vormen, vierkante vormen, etc. Zelf kwamen de kinderen er al mee dat er over de hele pagina verspreid iets was te zien. Hier ben ik op doorgegaan en heb verteld dat als je een groot blad krijgt, het niet de bedoeling is om dan heel klein te tekenen, zodat je nog heel veel wit papier ziet. Ik heb aan de kinderen gevraagd waarom dat niet zo mooi is.

Uitvoering

Na de oriëntatie mochten de kinderen aan de slag. Ik ben gaan werken met 13 kinderen, zodat ieder kind een scène uit het boek kon gaan tekenen. Na ieder kind een scène uit het boek te hebben gegeven, ben ik door de klas gaan lopen en ben ik gaan kijken hoe het er aan toe ging. Zo nu en dan gaf ik een aanwijzing en complimenteerde ik de kinderen met de vorderingen van hun werk. Het was leuk om te zien dat elk kind anders tekent; het ene kind tekende heel nauwkeurig terwijl het andere kind gehaast bezig was en veel sneller klaar was dan een ander kind. Ook de stijl van tekenen was heel verschillend; sommige kinderen tekenen heel realistisch terwijl je bij andere kinderen bijna niet kon zien wat ze tekenden doordat het nog wat houterig overkwam waarbij de figuren niet zo goed te zien waren. Toen de kinderen klaar waren met hun tekening, mochten ze er een foto van nemen. Deze foto zouden we gebruiken voor het maken van het digitale prentenboek. De camera was erg interessant voor de kinderen en ze wilden er maar al te graag een keer mee werken. Nadat

ieder kind een foto had gemaakt van zijn tekening, ruimden de kinderen hun spullen netjes op en gingen verder met een ander werkje uit de klas. Die middag zou ik de foto's, samen met de kinderen, op de computer gaan zetten.

Bij binnenkomst om 13.00 vroegen meteen al meerdere kinderen wanneer zij mochten beginnen met het maken van het boek op de computer. Ik heb de kinderen tijdens het werken bij mij laten komen en samen hebben we elke foto in PowerPoint gezet. Met hulp van mij mochten de kinderen ook een stukje tekst typen dat hoorde bij de scène die zij hadden getekend. Na een uur waren alle foto's en teksten in PowerPoint gezet en kon de hele klas het resultaat zien.

Nabeschouwing

Met de kinderen heb ik het gemaakte werk besproken. Door naar hun werk te kijken en daar vragen over te stellen hebben de kinderen naar hun eigen werk gekeken. Ook hebben we gekeken of de beeldaspecten die werden genoemd, terug te vinden waren in het werk van de kinderen. Over het algemeen was elk kind tevreden over hun eigen werk en vinden ze het werk van anderen ook zeer interessant en goed gelukt. Ikzelf heb ook tegen de kinderen gezegd wat ik van hun gemaakte werk vond. Ik vond dat de kinderen erg hun best hebben gedaan om het er allemaal zo mooi mogelijk te laten uit zien. De kinderen zijn er serieus mee bezig geweest en dat was aan de resultaten te zien.

Om de les af te sluiten, hebben alle kinderen de PowerPoint presentatie kunnen bewonderen.

Evaluatie

Ik ben bij mijzelf te rade gegaan hoe de les is verlopen en of dit overeen kwam met de doelen die ik mijzelf en de kinderen had gesteld. Ik zelf ben erg tevreden over het resultaat: de kinderen hebben goed gewerkt met in hun achterhoofd de beeldaspecten die zij in hun tekening moesten verwerken. Er is geconcentreerd gewerkt en de kinderen hebben er met plezier aan gewerkt. Van het begin tot het eind waren de kinderen geboeid. Ik heb zo nu en dan kleine aanwijzingen gegeven aan kinderen, maar over het algemeen hebben de kinderen heel fijn gewerkt waarbij ze de opdracht goed hebben begrepen en tot uiting hebben gebracht. Ik vond het een geslaagde les. Mede door het enthousiasme van de kinderen wil ik zeker vaker een digitaal prentenboek gaan maken en misschien is er dan een volgende keer wel de mogelijkheid om te werken met een geluidsrecorder.

De kinderen hebben hun doelen behaald.

De kinderen hebben naar mijn mening goed geluisterd naar het boek en aan de hand daarvan een mooie scène op papier kunnen zetten. Als ik een tekening zag, dan kon ik meteen zien om welke scène uit het verhaal het ging.

De omgang met een digitale camera was voor de meeste kinderen een nieuwe ervaring, maar na het twee keer voorgedaan te hebben, kon bijna iedereen een foto maken (en terugzien op het scherm) van zijn of haar tekening.

De kinderen hebben kleuren gebruikt die ook horen bij een voorwerp, bijvoorbeeld: Een boom werd bruin met groen gemaakt en de sterren waren geel.

Met hulp van mij hebben de kinderen de foto die zij hebben gemaakt in een PowerPoint presentatie kunnen zetten. Ook hebben zij daarbij een regel met tekst getypt.

Als afsluiting hebben de kinderen de presentatie aan de rest van de klas laten zien.

Ik heb de tekeningen met 13 kinderen gemaakt, allemaal in de leeftijd van 4 tot 6 jaar. In de tekeningen zie je verschillende manieren van tekenen. Er zijn kinderen van 5 die *kopvoeters* tekenen, terwijl andere leeftijdsgenootjes al veel genuanceerder tekenen. Weer andere kinderen zien nog geen verschil in de grootte van verschillende voorwerpen; een kerstboom

is ineens veel groter dan de stal waar het kindje Jezus in is geboren. Zij zitten in de ontwikkelingsfase die het *schemabeeld* wordt genoemd.

Enkele tekeningen die de kinderen hebben gemaakt

4.2.3 Een kersttekening via digital drawn

Een leerling gaat via een internetprogramma een kersttekening maken.

Ik heb de volgende doelen gesteld:

- ❖ De leerling ervaart dat je met de muis van de computer in staat bent om een tekening op de computer te maken;
- ❖ De leerling heeft de mogelijkheid om zelf te ontdekken hoe het programma werkt;
- ❖ De kindleerling kan de opdracht die hij heeft gekregen uitvoeren door op de computer een eindproduct te laten zien;
- ❖ De leerling ervaart het verschil tussen het tekenen op papier en het tekenen via de computer met behulp van de muis.

Voorbereiding

Voor deze les heb ik een basisplan ingevuld. Het kind maakt op de computer, via een internetsite, een kersttekening. Er wordt ervaren hoe het is om via een muis en een computer een tekening te kunnen maken. Er gaat 1 kind, een leerling van 5 jaar, mee aan de slag. Ik laat het beeldaspect kleuren herkennen terugkomen in de les. Hieronder lees je de punten die aan bod komen bij het lesfasenformulier.

Oriëntatie

Door middel van beeldmateriaal laat ik de leerling in de sfeer komen van het thema. Ik praat over het materiaal met de leerling en ik laat de leerling verwoorden wat hij ziet. Hierna worden de beeldplaten opgehangen, zodat er nog op kan worden teruggevalen als dat nodig is. Ik benadruk via de beeldplaten dat er op de tekeningen kleuren worden gebruikt die in het echt ook zouden kunnen voorkomen. Een kerstboom is groen en niet rood, dus als je gaat tekenen, maar je geen rode kerstboom maar een groene, etc.

Uitvoering

Ik heb zelf een leerling uitgekozen die op de computer de tekening mag gaan maken. Na de opdracht uitgelegd te hebben, gaat iedereen aan de slag. Omdat het allemaal nog er nieuw is, een tekening maken op de computer, blijf ik eerst even bij het kind zitten om te kijken hoe het gaat. Ik geef aanwijzingen aan het kind hoe hij op de site moet komen om zo te beginnen aan de tekening. Na een minuut is de pagina in beeld en kan er worden begonnen. Ik laat het kind eerst zelf ontdekken wat je er mee kan doen, want kinderen vinden het vaak leuk als zij zelf kunnen ontdekken wat zij allemaal kunnen doen. Na een minuut of 4 ga ik een rondje lopen in de klas en begeleid ik wat leerlingen en geef hier en daar een compliment als de kinderen op de goede weg zijn met hun tekening. Na mijn rondje te hebben gelopen, ga ik weer kijken bij de computer. Ik zie dat de leerling al heeft ontdekt wat je allemaal kunt doen. Omdat het tekenprogramma een niet zo groot scherm heeft, begint de tekening al aardig vorm te krijgen en wordt de hele pagina van het weergegeven scherm gebruikt. V. kijkt mij aan en zegt trots dat hij al bijna klaar is met zijn kerstboom. Ik vind dat V. al op de goede weg is en zeg dit tegen hem. Meteen gaat V. weer

verder met tekenen. V. zegt dat hij het wel lastig vindt om met een muis te tekenen, hij schiet zo nu en dan uit. Ik zeg tegen hem dat dat niet erg is en dat hij even moet wennen aan de muis, maar dat zijn tekening er al goed uitziet.

In de klas hangt een kleurenklok en ik zeg tegen hem dat hij er nog de oranje tijd aan kan werken. Dit zeg ik ook tegen de rest van de klas. Als de oranje tijd is afgelopen, dan ruimt iedereen zijn spullen op en komt zitten in de kring.

Nabeschouwing

Ik heb met V. zijn tekening besproken. Ik heb hem eerst aan het woord gelaten en daarna heb ik er wat over verteld. Ik heb verteld wat ik goed vind aan zijn tekening en waar hij een volgende keer op zou kunnen letten. Ik ben niet heel kritisch geweest, omdat het best lastig is om, voor de eerste keer, met een muis op de computer een tekening te maken. Omdat V. zo goed zijn best heeft gedaan, krijgt hij van mij een groot compliment en V. gaat er helemaal van stralen. Ik heb een afdruk gemaakt van de tekening van V. en in de kring heeft V. de tekening laten zien en heeft er over verteld.

Evaluatie

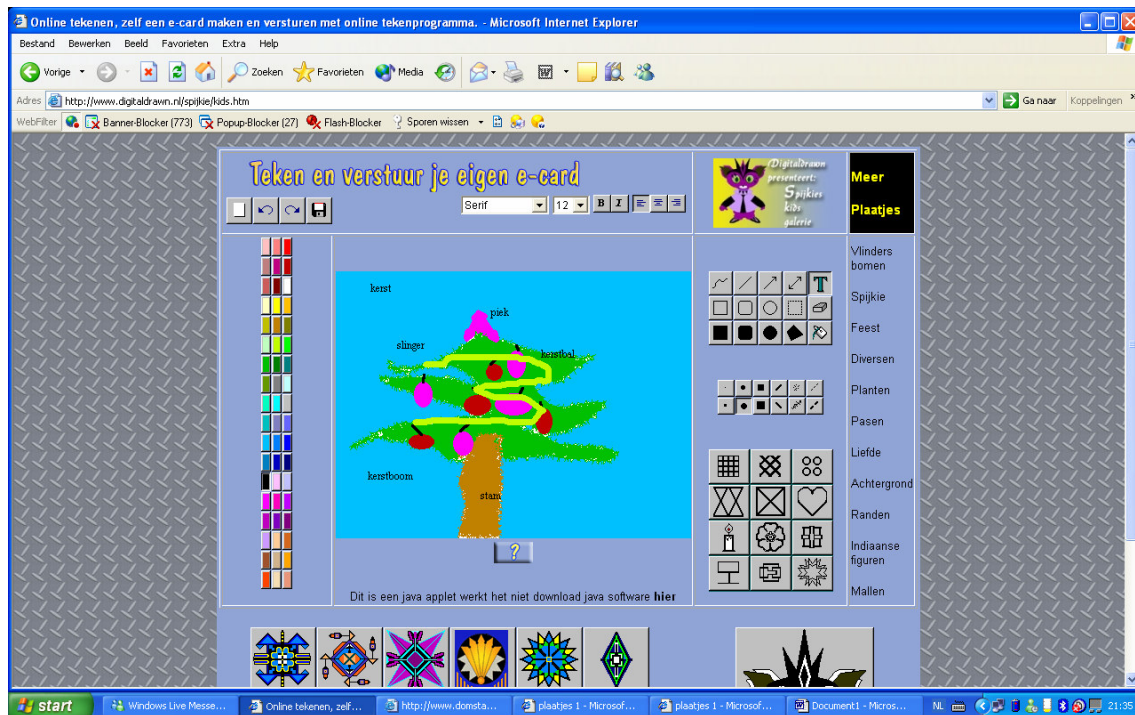
Voor mijzelf heb ik gekeken hoe de tekening maken via de computer is gegaan. Ik vond het best lastig om een site te vinden waarop kinderen online konden tekenen. Vaak waren de sites niet berekend op jonge kinderen. Het was te ingewikkeld of er waren teveel knoppen waar je uit kon kiezen. Uiteindelijk kwam ik terecht bij

<http://www.digitaldrawn.nl/spijkie/kids.htm> en die was voor de kinderen goed te doen. Er was niet al te veel uitleg nodig om de kinderen te laten starten. Ik had zelf de site

www.moovl.nl in gedachten om te gebruiken, maar naar mijn mening was dit toch een lastig tekenprogramma voor jonge kinderen omdat het een speciaal tekenprogramma is waar je wel wat inzicht voor moet hebben. Toch wil ik een volgende keer proberen of er via deze site ook een tekening door kleuters kan worden gemaakt. De site waar ik nu mee heb gewerkt was goed, maar misschien niet uitdagend genoeg en het had veel weg van het programma Paint, wat standaard op elke computer zit.

Een nadeel van het werken via een computer is de muis. Zeker voor jonge kinderen is het nog een heel gepuzzel om de muis gecontroleerd te kunnen gebruiken. Het voordeel van het werken met een tekenprogramma, is dat kinderen snel een correctie kunnen aanbrengen in hun tekening. Tevens is de tekening op te slaan op de computer, zodat deze bewaard kan worden voor later.

Al met al ben ik niet ontevreden met het resultaat en in de toekomst ga ik dit programma vaker gebruiken plus het programma Moovl. Dit is dan een nieuwe uitdaging voor zowel mij als voor de leerlingen. V. heeft zijn best gedaan om de gestelde doelen te kunnen behalen.

Het resultaat van de kersttekening via een internet tekenprogramma

Meer foto's, tekeningen en een hand-out van de PowerPoint presentatie zijn te vinden in de bijlage.

Als ik terugkijk op de drie lessen die ik heb gegeven, hebben ik en de kinderen het meest plezier beleefd aan het maken van een tekening via een digitaal schoolbord en bij het maken van het digitale prentenboek.

Het digitale schoolbord is voor de kinderen iets heel moois en groots waar zij graag mee aan de slag willen. Ik denk dat mede hierdoor de kinderen het zo leuk vonden om met mij op het digitale schoolbord te gaan tekenen.

Het maken van het digitale prentenboek hebben de kinderen als geweldig ervaren. Mijn klas is sowieso al een "tekenklas" en toen bekend werd dat hun tekeningen ook op de computer te zien konden zijn, waren ze helemaal gemotiveerd om mee te doen. In de klas wordt er niet zoveel aan ICT gedaan, terwijl de kinderen, naar mijn mening, er wel voor open staan om er mee aan de slag te gaan.

Het tekenprogramma op internet heeft bij de kinderen niet zoveel losgemaakt. Er is een tekening gemaakt, maar niet met zoveel enthousiasme als bij de andere twee lessen. Na afloop van deze les heeft niemand ook meer gevraagd of ze nog een keer via deze manier konden werken.

Deze drie lessen hebben mij laten zien dat je op verschillende manieren ICT kan verwerken in beeldende vorming en dat het ene ICT-hulpmiddel meer verdieping, enthousiasme en diepgang geeft dan het andere.

Hoofdstuk 5: Conclusie

Voor het maken van dit meesterstuk heb ik mij bezig gehouden met één leervraag, mijn probleemstelling. Om deze vraag te kunnen beantwoorden heb ik voor mijzelf meerdere deelvragen geformuleerd.

Dit is mijn probleemstelling geweest:

- ✚ Op welke manieren kan ik ICT en beeldende vorming laten integreren en toepassen binnen de kleuterklas?

En daar had ik de volgende deelvragen bij gevormd:

- ✚ Hoe kan je ICT op een juiste manier toepassen binnen je klas en school?
- ✚ Waaruit bestaat een beeldende vormingsles?
- ✚ Wat is de ontwikkeling van kleuters met betrekking tot beeldende vorming?
- ✚ Welk ICT-materiaal kan ik gebruiken bij beeldende vorming?

De antwoorden op deze vragen zijn terug te lezen in dit meesterstuk. Om duidelijk aan te geven wat nu de conclusies zijn die hieruit zijn voortgekomen, zal ik de deelvragen en mijn probleemstelling hieronder beantwoorden.

Hoe kan je ICT op een juiste manier toepassen binnen je klas en school?

Als je ICT toepast, dan is het belangrijk dat er een juiste afstemming is tussen de vier bouwelementen visie op onderwijs, kennis en vaardigheden, educatieve software en de ICT-infrastructuur.

In de bouwsteen visie op onderwijs staat dat er wordt verwacht dat er in de toekomst vaker ICT-toepassingen worden gebruikt om rekening te houden met de verschillen tussen leerlingen. De visie op onderwijs omvat opvattingen over de rolverdeling tussen de leerkracht en de leerlingen en door de keuze van doelen en materialen. De tweede bouwsteen, kennis en vaardigheden, is een bouwsteen waar veel leerkrachten nog mee worstelen. Veel leerkrachten ervaren een kennisachterstand in het gebruik van ICT. De leerkrachten zijn te weinig op de hoogte van de onderwijskundige mogelijkheden van ICT. Educatieve software/ content, dat is bouwsteen 3, laat zien hoe je als leerkracht aankijkt tegen het gebruik van ICT binnen je klas. Sommige leerkrachten willen juist zo veel mogelijk doen met ICT om de kinderen te laten oefenen met de leerstof en juist andere leerkrachten hebben alleen maar behoefte aan ondersteunende programmatuur. Tot slot de laatste bouwsteen, de ICT-infrastructuur. Na de aanschaf van apparatuur komen er vaak knelpunten. Deze knelpunten zorgen ervoor dat er geen optimaal gebruik gemaakt kan worden van de aanwezige ICT-voorzieningen. Om hier iets aan te doen, kiezen steeds meer scholen er voor om de problemen die te maken hebben met de ICT-infrastructuur in samenwerking met andere scholen op te lossen.

Waaruit bestaat een les beeldende vorming?

Een les voor beeldende vorming bestaat uit verschillende fasen. De fasen zijn in een schema (het lesfasenmodel) goed weer te geven.

Lesfasenmodel

Lesfasen				
Vorbereiding	Oriëntatie	Uitvoering	Nabeschuwing	Evaluatie
Basisplan maken	Introduceren	Observeren	Nabespreken	Evalueren
Context beschrijven	Informerer	Begeleiden	Beoordelen	Reflecteren
	Instrueren	Afronden	Presenteren	

Activiteiten leerkracht

Het lesfasenmodel laat zien dat een les voor beeldende vorming bestaat uit een voorbereiding, oriëntatie, uitvoering, nabeschuwing en een evaluatie. Deze 5 fasen zijn weer te verdelen in subfasen, zodat je gestructureerd aan het werk kunt gaan om alles op papier te zetten.

Welk ICT-materiaal kan ik gebruiken bij beeldende vorming?

Je kunt gebruik maken van een digitale camera, een beamer, een PowerPoint presentatie, een digitaal schoolbord, internet (google, beeldbank, tekenprogramma's etc.), Paint, muziek, een tablet of het aanmaken van een multimedia plakboek of een digitaal portfolio.

Uit de antwoorden op bovenstaande (deel)vragen trek ik de volgende conclusie:

Als je ICT op de juiste manier wilt toepassen dan maak je gebruik maken van de 4 bouwstenen *visie op onderwijs, kennis en vaardigheden, educatieve software en de ICT-infrastructuur*.

Als je via het lesfasenmodel een les beeldende vorming voorbereid, dan weet je zeker dat je alle voorbereidingen hebt getroffen om de les soepel te kunnen laten verlopen. Je begint bij de voorbereiding voor de leerkracht en je eindigt met het evalueren en reflecteren van de les.

Er zijn heel veel mogelijkheden om ICT te verwerken binnen het vakgebied beeldende vorming. Je kunt ICT al inzetten bij de voorbereiding van je les voor de klas. Bij het opzetten van mijn activiteiten, heb ik er op gelet dat ik drie keer op een andere manier aan de slag ben gegaan met ICT. Door ICT via drie manieren in te zetten, heb ik kunnen zien welke mogelijkheden er zijn op het gebied van ICT en beeldende vorming.

Voor het maken van dit meesterstuk ben ik op de volgende manieren gekomen om ICT en beeldende vorming met elkaar laten integreren:

- ❖ De leerkracht kan op internet beeldmateriaal zoeken;
- ❖ Op internet staan verschillende sites waar je filmpjes kunt downloaden die je kunt gebruiken als beeldmateriaal;
- ❖ Je kunt als leerkracht met een digitale fotocamera beeldmateriaal vervaardigen;
- ❖ Kinderen kunnen met een digitale fotocamera op zoek gaan naar beeldmateriaal;
- ❖ Je kunt muziek downloaden en die gebruiken als sfeermaker voor de les;
- ❖ Met behulp van een digitaal schoolbord kunt u als leerkracht instructies geven;
- ❖ Kinderen kunnen via een digitaal schoolbord tekeningen maken;
- ❖ Is er geen digitaal schoolbord in de buurt, dan is een beamer een mooie tussenoplossing;
- ❖ Kinderen kunnen via de computer een tekening maken via Paint of een programma dat via internet te downloaden is;
- ❖ De leerkracht en de kinderen kunnen een powerpoint presentatie maken van het gemaakte werk van de kinderen;
- ❖ De leerkracht kan een portfolio aanleggen;
- ❖ De leerkracht kan een multimedialakboek gaan aanleggen van alle leerlingen.

Ik heb een begin gemaakt met voorbeelden die je kunt gebruiken om ICT en beeldende vorming te laten integreren met elkaar. Er kunnen natuurlijk nog veel meer manieren zijn maar die ik in de meesterstuk niet heb beschreven.

Ik hoop dat mensen die dit meesterstuk hebben gelezen aan de slag kunnen en al gaandeweg zelf met nieuwe ideeën aankomen en deze gaan uitwerken in de praktijk. Dat is de essentie ook geweest van mijn meesterstuk; ik heb een start gemaakt en anderen kunnen hierop verder gaan borduren.

Hoe staat mijn meesterstuk in verhouding tot de startbekwaamheden?

2.2 Kenmerken en ontwikkeling

Kinderen krijgen in de groep de ruimte op eigen wijze hun ideeën waarnemingen en ervaringen beeldend vorm te geven (2.2.1).

De beeldende vakken leveren een belangrijke bijdrage aan de sociaal-emotionele, creatieve, motorische, cognitieve, cultureel-maatschappelijke en levensbeschouwelijke ontwikkeling van kinderen (2.2.3).

De leraar houdt rekening met verschillen in het beeldend vermogen van kinderen, hij relateert die verschillen aan hun individuele ontwikkeling en stemt activiteiten en begeleiding hierop af (2.2.4 en 2.2.5).

2.3 Voorbereiding van onderwijs

Beeldende activiteiten worden toegepast in vakoverstijgende thema's en projecten, en anderzijds kiest hij ook geschikte inhoud uit andere vakken voor een beeldende activiteit (2.3.2).

2.4 Creatie en organisatie van leeromgevingen

Voor jonge kinderen wordt een kijktafel of een experimenteerwerktafel ingericht. Deze wordt regelmatig voorzien van uitnodigende materialen, waarmee kinderen zo aan de slag kunnen. Het kinderwerk en ander beeldmateriaal worden op aantrekkelijke wijze gepresenteerd en tentoongesteld (2.4.1 en 2.4.2).

In de leeromgeving zijn de materialen, gereedschappen en beeldmateriaal efficiënt opgesteld en de leraar houdt hierbij rekening met klassikaal werken, werken in groepjes, werken in hoeken, zelfstandig werken en projectwerk (2.4.3 en 2.4.4).

2.5 Didactische werkvormen en mediagebruik

Ze krijgen op aanschouwelijke wijze instructie over het gebruik van beeldende aspecten, materialen, gereedschappen en werkwijzen (2.5.3).

De leraar kan met multimediale programma's omgaan en die adequaat toepassen (2.5.5).

2.6 Adaptieve begeleiding

De leraar kan inschatten op welk moment in het vormgevingsproces feedback en begeleiding effectief zijn (2.6.5).

2.8 Evaluatie

Beeldende leerprocessen en werkstukken van kinderen worden geëvalueerd en gewaardeerd (2.8.1).

3.2 Relaties met anderen

Maatschappelijke ontwikkelingen hebben hun weerslag in het onderwijsaanbod van de beeldende vakken zoals multicultureel beeldmateriaal en multimedia programma's (3.2.1). De leraar levert binnen de school een bijdrage aan de realisering van de kerndoelen voor de beeldende vakken, de verbetering van de kwaliteit van het aanbod en organisatie op het terrein van de beeldende vakken in samenwerking met de vakleraar (indien aanwezig) en andere groepsleraren (3.2.2).

Aan de keuze van materialen, gereedschappen en media voor de beeldende vakken kan de leraar een bijdrage leveren en hij kan deze beheren (3.2.8).

Nawoord

Tijdens het schrijven van dit meesterstuk ben ik mij gaan verdiepen in ICT en beeldende vorming. Dit meesterstuk heeft er voor gezorgd dat ik nu een helder beeld heb gekregen van hoe ik als leerkracht van een kleuterklas ICT en beeldend onderwijs kan laten integreren. Ik heb heel erg veel gehad aan het boek "Laat maar zien" en de site waar "vier in balans" in wordt beschreven. <http://www.ictopschool.net> is een uitgebreide site waarin allerlei zaken staan beschreven met betrekking tot ICT op school. Ikzelf raak steeds meer geïnteresseerd in ICT in combinatie met beeldende vorming en door het maken van dit meesterstuk heb ik gezien dat er nog heel wat komt kijken om deze twee vakken op een juiste manier te kunnen integreren binnen de school/ klas. Daarom raad ik degenen aan die zich hiervoor ook gaan interesseren en er meer vanaf willen weten aan, de site <http://www.ictopschool.net> door te nemen, net als het boek "Laat maar zien".

Ik heb in dit meesterstuk vooral laten zien hoe kinderen ICT kunnen inzetten bij beeldende vorming, maar je kunt je eerst ook alleen gaan verdiepen in ICT op zich. Veel leerkrachten en studenten hebben nog weinig ervaring met ICT in de kleuterklas, dus om dan meteen al aan integratie van andere vakken te denken, is al vrij heftig.

Ik hoop dat ik iedereen die dit meesterstuk heeft gelezen, dit meesterstuk heeft gezien als een informatie- en inspiratiebron voor hun eigen klas/ stage.

Bronnenlijst

Internetsites

Actuele en historische bronnen[web page]

URL><http://www.teleblik.nl>

(Gezien dd 15 januari 2007)

Basisplan[web page]

URL><http://www.domstad.nl/HTML%20Sites/BVO%20site/Worddocs/Formulieren/Basisplan%20BVO.doc>

(Gezien dd. 14 november 2006)

Beeldend onderwijs [web page]

URL>http://www.beeldendonderwijs.nl/kern_bevo.htm

(Gezien dd. 14 november 2006)

Digitaal schoolbord

URL>http://www.fi.uu.nl/wiki/index.php/Digitaal_schoolbord

(Gezien dd. 26 februari 2007)

Fotosite[web page]

URL><http://www.flickr.com>

(Gezien dd. 15 januari 2007)

Fotosite[web page]

URL><http://www.yotophoto.com>

(Gezien dd. 15 januari 2007)

Kleurenklok[web page]

URL><http://www.kleurenklok.nl>

(Gezien dd. 22 januari 2007)

Lesfasenformulier[web page]

URL><http://www.domstad.nl/HTML%20Sites/BVO%20site/Worddocs/Formulieren/Lesfasen%20BVO.doc>

(Gezien dd. 14 november 2006)

(Wacom) tablet

URL> <http://www.wacomshop.nl/>

(Gezien dd. 26 februari 2007)

Tule tussendoelen en leerlijnen 2006[web page]

URL><http://tule.slo.nl/>

(Gezien dd. 23 november 2006)

Vier in balans[web page], Copyright 2001.

URL:><http://www.ictopschool.net/onderzoek/publicaties/uitgaven/vierinbalans/document>

(Gezien dd. 7 november 2006)

Zoekmachine voor hulpmiddelen[web page]

URL><http://www.programmamatrix.nl>

(Gezien dd. 12 februari 2007)

Boeken

Koppens, P.; Winter de, W. (1992). De ontwikkeling van het kindertekenen In: Kinderen leren tekenen, De Bilt: Uitgeverij Canteleer bv. blz. 94-105

Onna van, J.; Jacobse, A. (2001). Laat maar zien, Groningen/ Houten: uitgeverij Wolters Noordhoff, blz.

Bijlagen

- ❖ 1 Mening van collega's van mijn werk over ICT in de onderbouw
- ❖ 2 Leeg basisplan voor beeldende activiteiten
- ❖ 3 Ingevuld basisplan voor beeldende activiteiten
- ❖ 4 Leeg lesfasenformulier
- ❖ 5 Foto's en dergelijke uit de praktijk

1 Mening van collega's van mijn werk over ICT in de onderbouw

Collega 1

"Hoewel ikzelf nog niet veel ervaring heb met ICT-gebruik in de onderbouw, ben ik van overtuigd dat we er zeker in de toekomst niet aan ontkomen. De kinderen van nu groeien op in een tijd waar het computergebruik deel uitmaakt van het dagelijks leven, dus alleen al daarom moeten we er op school ook zeker gebruik van maken. Ik denk dat een goed ICT-plan zeker een toegevoegde waarde kan hebben voor de onderbouw. Essentieel is echter dat alle leerkrachten goed op de hoogte zijn van alle mogelijkheden en daar ontbreekt het mijns inziens nog wel aan (daar ben ik een mooi voorbeeld van. In groep 4 had ik het gebruik van de computer inmiddels aardig in het gewone dagprogramma geïntegreerd. Nu in de onderbouw wordt het tijd dat ik mij daar eens goed in verdiep). Ik denk dat integratie van ICT veel mogelijkheden biedt om kinderen ieder op eigen niveau aan het werk te kunnen zetten en als leerkracht overzicht te krijgen van de vorderingen van de kinderen. Je kunt kinderen die dat nodig hebben extra oefenstof aanbieden en je kunt kinderen die dat aankunnen verdiepingsstof geven. Zo komen alle kinderen aan hun trekken. Over ICT en beeldende vorming kan ik geen mening vormen omdat ik daar gewoonweg nog nooit mee te maken heb gehad. Alhoewel..... a.s. woensdag tijdens de kerstviering zullen we i.p.v. een decor gebruik maken van een PowerPoint presentatie waarbij gebruik wordt gemaakt van prachtige tekeningen van groep 7.Een begin is er dus wel!!"

Collega 2

"Ik vind computergebruik bij de kleuters een werkvorm net als alle andere werkvormen. Er komt steeds meer 'goeds' op de markt maar er zit ook nog vaak puin tussen. Ik denk dan bijv aan een programma waarin beginnende lezers een plaatje met een woordje moeten combineren en dan het woordje 'peer' zien staan en daarbij het plaatje van de peer moeten aanklikken. (klankonzuiverheid dus) Of ze zien een soort ijzeren staaf en moeten daar het woord 'pook' bij aanklikken??? Pook?? Programma's moeten wat mij betreft 'kindvriendelijk' en ook zeker 'leerkrachtvriendelijk' zijn. Kinderen moeten niet in no time uit het programma kunnen of onderdelen kunnen afsluiten of zo. Goede afscherming vind ik dus belangrijk.

Een eerste vereiste is wel dat de computers doen wat ze moeten doen en daar ontbreekt het op scholen veel te vaak aan.

Koptelefoons die niet werken of maar half of zo, muizen die als echte 'kleutermuizen' worden verkocht en voor geen meter klikken, scherminstellingen die op een netwerk als het onze niet meer toegankelijk zijn voor leerkrachten zodat kinderen in dure programma's moeten werken in een 'kijkscherm' van 10x15 cm in plaats van schermvullend, computers die er een half uur over doen om op te starten, programma's waarvoor er veel te weinig licenties blijken te zijn zodat slechts in 1 klas zo'n programma kan worden opgestart. Dat soort technische dingen dus.

Over het algemeen denk ik dat kinderen ook thuis al op jonge leeftijd in aanraking komen met de computer en dat we in het onderwijs dus bijna geen taak meer hebben als het gaat om 'kleuters kennis laten maken met ICT of om muisvaardigheid trainen. Jaren terug was dit nog wel het geval. Ik denk dat we op school computers, zeker wat betreft hele jonge kinderen, een verantwoord deel van leren/ontspanning moeten laten zijn en dat het nooit een vervanging mag en kan worden van de leerkracht en van 'handelend leren' zoals jonge kinderen dat doen."

Collega 3

"Persoonlijk vind ik het gebruik van computers in de onderbouw geen noodzakelijke toevoeging aan het kleuteronderwijs. Ik ben van mening dat kinderen samen dingen moeten doen en achter een computerscherm zijn kinderen toch snel individueel bezig, waar dus geen samenspel aan te pas komt.

Helaas werken de computers ook niet altijd naar behoren en zijn vastlopers tijdens de werkles mij niet vreemd. Op zulke momenten vind ik de computers erg storend en belemmeren ze (mij en de) kinderen juist, doordat een kind tien minuten moet wachten voordat het kan beginnen aan de opdracht.

Toch zijn er ook erg leuke kanten aan ICT, zeker in combinatie met beeldende vorming. Wanneer gebruik wordt gemaakt van een beamer of digitaal schoolbord wordt ICT een groepsactiviteit en vind ik het wel waardevol. Prentenboeken en andere activiteiten kunnen ondersteund worden met digitaal beeldmateriaal.

Ook wanneer kinderen gedifferentieerd bezig moeten zijn, kan de computer een uitkomst bieden."

2 Leeg basisplan voor beeldende activiteiten

BASISPLAN

Naam student:

Jaargroep:

Titel van de les:

Basisschool groep:

Componenten **Activiteiten**

Betekenis

Vorm

Materiaal

Beschouwing

Onderzoek

Doelstellingen

Werkwijze

3 Ingevuld basisplan voor beeldende activiteiten

BASISPLAN

Naam student: Monique de Korte
Jaargroep: 4

Titel van de les: Digitaal prentenboek
Basisschool groep: 1/2

Componenten Activiteiten

Doelstellingen

Maak aan de hand van het voorgelezen verhaal een scène uit het boek "Kerstmis" van Dick Bruna. Je gebruikt hiervoor viltstiften om de kleuren te laten spreken. Als je aan het werk gaat denk je er aan hoe je de beeldaspecten *vormsoorten* en *het gebruik van het papier* op de juiste wijze toepast.

Betekenis

De les gaat over het kerstverhaal zoals deze is beschreven in het kerstverhaal van Dick Bruna. De kinderen tekenen een scène uit het boek na zoals zij denken dat het er uit hoort te zien.

Vorm

Er wordt aandacht besteed aan het onderdeel vormsoorten en het gebruik van papier. De kinderen zien in dat er verschillende vormen zijn die je kunt gebruiken om voorwerpen te tekenen. De kinderen krijgen een a4 vel en dit oppervlakte benutten zij ook helemaal. Ze zien in dat je een vel niet gebruikt om een heel klein voorwerp op te tekenen, maar dat het hele vel wordt gebruikt om hun uitbeelding naar voren te laten komen.

Materiaal

Ik gebruik wit a4 papier en viltstiften. Viltstiften zijn helder en laten hierdoor mooie felle kleuren zien die ook na het fotograferen nog goed te zien zijn.

Beschouwing

Ik lees het verhaal van Dick Bruna voor en laat dan de platen zien die daar bij horen.

Onderzoek

De kinderen hebben al vaker met dit materiaal gewerkt, dus ze hoeven het materiaal niet te verkennen.

Werkwijze

De kinderen weten hoe zij om moeten gaan met het gebruik van stiften, maar voor de zekerheid laat ik dit de kinderen nog even herhalen in de kring.
De leerkracht loopt rond in de klas om te kijken hoe het gaat. Heeft een kind vragen, dan steekt hij zijn vinger op en komt de leerkracht om te helpen. Ziet de leerkracht zelf iets bij een leerling dat niet helemaal goed gaat, dan begeleidt de leerkracht het kind ook om weer op de goede weg verder te gaan.

4 Leeg lesfasenformulier

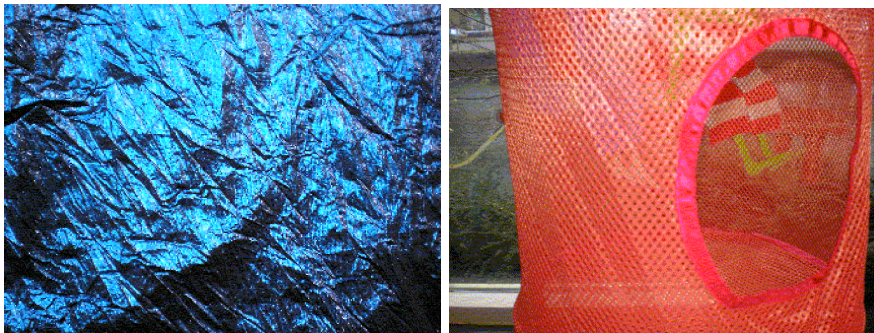
		LESFASENFORMULIER	
<i>Les:</i>		<i>Bron/methode:</i>	
<i>Groep</i>		<i>Datum:</i>	
Tijd	Fase	Mijn activiteiten	Activiteiten van de kinderen
	Vorbereiding		
	Organisatie		
	Oriëntatie	Introductie	
		Informatie	
		Instructie	
	Uitvoering		
	Nabeschouwing		
Door middel van het lesfasen model probeer je antwoord te geven op vragen als: * Hoe kan ik elk kind intensiever laten kijken en bewuster laten omgaan met visuele informatie? * Hoe kan ik het kind voldoende vaardigheid bijbrengen in een werkwijze of techniek en die afstemmen op dit vormgevingsproces, waardoor die vaardigheid in een betekenisvolle context wordt toegepast? * Hoe kan ik binnen de context van de les onderzoek met vorm en materiaal en creatieve toepassingen uitlokken?			

5 Foto's en dergelijke uit de praktijk

De foto's hieronder geven je een impressie van wat de kinderen hebben gedaan tijdens de lessen in de praktijk.

Een kersttekening maken via een digitaal schoolbord

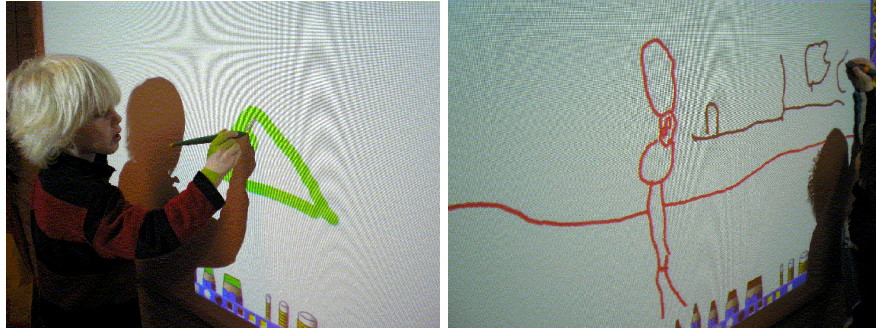
Op zoek naar bonte...

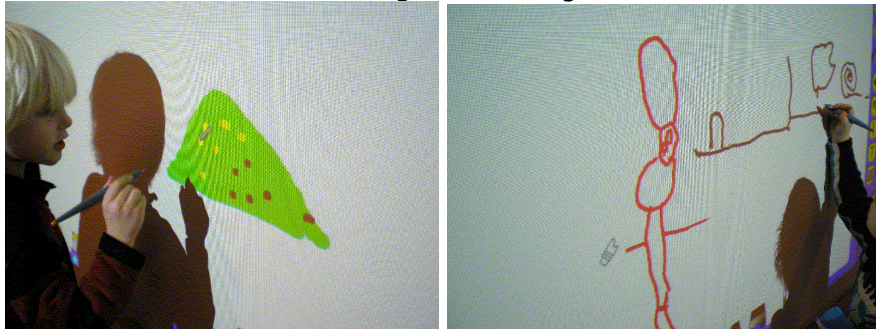
...en lichte kleuren

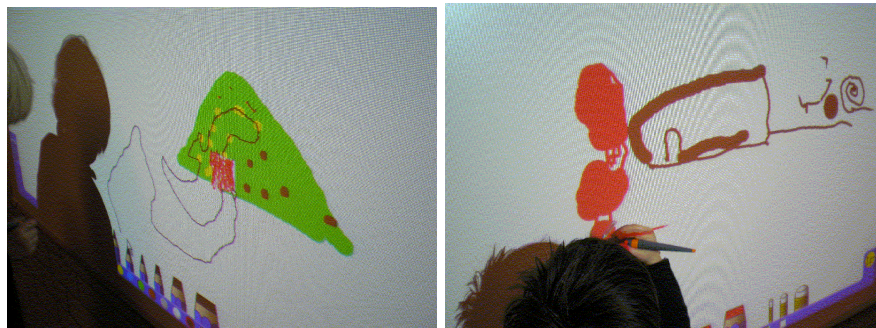
Het begin van de tekeningen

Halverwege de tekeningen

De eindresultaten

Het digitale prentenboek

